

62. Torstaina 24 päivänä toukokuuta 1990

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Siv.

saari ja Järvisalo-Kanerva sekä yksityisasioiden takia edustajat Andersson, Hilpelä, Liikanen, Pesola, Riihijärvi ja Rinne sekä tästä ja huomisesta päivästä yksityisasioiden vuoksi edustajat Aaltonen, Gustafsson, Laine, Nordman, Renlund, Saarinen, Särkijärvi ja Tennilä.

Ulkopuolella päiväjärjestyksen

jatketaan valtioneuvoston koulutuspoliittisen selonteon käsittelyä 1933

Puhetta johtaa toinen varapuhemies Pesälä.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Aaltonen, Andersson, Elo, Gustafsson, Heikkinen, Helle, Hilpelä, Häkämies, Jokinen, Joutsensaari, Järvenpää, Järvisalo-Kanerva, Karkinen, Kauppinen, Kekkonen, Kietäväinen, Korkia-Aho, Laine, Lapiolahti, Laurila, Liikanen, Louvo, Mattila, Melin, Nordman, Paasio, Pohjola, Pokka, Ranta, Rantanen, Rauramo, Renlund, Riihijärvi, Rinne, Saarinen, Suominen, Särkijärvi, Taina, Tennilä, Valli, Vähänäkki ja Väänänen.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Mattila, Kietäväinen, Heikkinen, Pokka, Hilpelä, Taina ja Väänänen.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden vuoksi edustajat Joutsen-

Uusi hallituksen esitys

Toinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmän ohella kuluvaan toukokuun 18 päivästä on eduskunnalle saapunut hallituksen esitys n:o 56, joka nyt on edustajille jaettu.

Valtioneuvoston koulutuspoliittinen selonteko

Toinen varapuhemies: Ulkopuolella päiväjärjestyksen jatketaan Suomen koulutusjärjestelmää, koulutuksen tasoa ja kehittämislinjoja koskevan valtioneuvoston selonteon käsittelyä.

Keskustelu jatkuu:

Ed. Pietikäinen: Arvoisa puhemies! Hallituksen koulutuspoliittinen selonteko sisältää kattavan arvion suomalaisesta koulutuspolitiikasta viime vuosikymmeninä ja opetusministeriön hahmottamat kehityslinjat tästä eteenpäin tuleviksi vuosikymmeniksi ja tulevaisuuden uudistuksiksi. Selonteko osoittaa suomalaisen koulutuspolitiikan periaatteellisten lähtökohtien säilyneen täysin muuttumattomina vuosikymmenien ajan, vaikka

yhteiskunta ja maailma onkin sinä aikana mullistunut.

Suomalaisten koulutus ankkuroidaan hallituksen selonteossa edelleen työelämän tarpeisiin. Ajattelutapa on sama kuin 1970-luvun suuria koulu-uudistuksia suunniteltaessa. Opetushallinnon suunnittelijat kykenevät ennustamaan yhteiskunnan, työelämän ja ihmisten tarpeet, mitoittamaan koulutuksen näiden tarpeiden mukaan sekä ohjaamaan ihmiset oikeihin lokeroihin koulutuksessa ja tätä kautta myöhemmin yhteiskunnassa.

Koulutuksen nähdään tällä tavoin palvelevan yhteiskunnan etua mutta ei välttämättä ihmisen tarpeita. Vaara on, että teollisuusyhteiskunnan koulutussuunnittelijat luovat sisältöä informaatioyhteiskunnan koululaitokselle. Yksilöllisille valinnoille ja arvostuksille ei tällainen järjestelmä paljon anna sijaa. Huomasi selonteon yhtenä myönteisenä puolena, että nyt aikaisemmasta ajattelutavasta poiketen hallitus näkee koulutuksen suunnittelun lähtökohtana paitsi yhteiskunnan ja työelämän muutokset myös ihmisten elämäntavassa ja arvostuksessa tapahtuneet muutokset. Tämän asian kirjaaminen on tärkeää, mutta koko selonteon läpi tunkevaan punaiseen lankaan se ei vaikuta.

Koulutuksen suunnittelun lähtökohtana on edelleen työvoimakaskeinen menetelmä, ei ihmisten omia koulutushaluja korostava kysyntämenetelmä. Selontekoon sisältyvät tulevaisuuden resurssisuunnitelmat osoittavat, että koulutusta suunnitellaan pahasti irrallaan niistä toiveista ja tarpeista, joita ihmisillä omaan koulutukseensa ja tulevaisuuksiensa on.

Päämääränä esitetään, että korkeakoulujen perusopiskelijamäärä säilyisi nykyisellään eikä korkeakouluopetukseen siten tarvittaisi menolisäyksiä. Sitä vastoin ammatillisten opilaitosten nuorisosteiden opiskelijamäärien arvioidaan kasvavan, minkä johdosta ammatilliseen opetukseen on kohdistettava myös lisäresursseja. Tämän kaltaiset tulevaisuuden hahmotelmat ovat täysin vastakkaisia sille kehitykselle, joka on ollut käynnissä, ja niille toiveille, joita opiskelijoilla itsellään on. Se on myös vastakkainen yhteiskunnan ja työelämän tarpeille.

Tavoitetta koulutustason nostamisesta ja koulutuksen monipuolistamisesta ei saavuteta, ellei korkeakoulujen sisäänottomääriä

olla valmiita lisäämään. Joidenkin tiedekuntien ovien avaaminen välittömästi ja avoin yliopisto myöhemmin olisikin asetettava tavoitteeksi sen sijaan, että yliopistojen opiskelijamäärät jäädytettäisiin nykyiselleen.

Nuorten ihmisten tavoitteet kasvavat helposti irti koulutussuunnittelijoiden tavoitteista. Lukion suosion kasvaminen paljon suuremmaksi, kuin aikoinaan suunniteltiin, osoittaa ihmisten muuttuvien arvostusten unohtamisen vaarallisuuden. Ylioppilassuuna ilmenevä nuorten halu kouluttaa itseään ei ole yhteiskunnalle ongelma, vaan voimavara, joka tulisi osata hyödyntää tarjoamalla riittävästi koulutuspaikkoja.

Koulutuspoliittisen keskustelun suuntautuminen pelkästään kädenväännöksi nuorisokoulusta ja ammattikorkeakouluista hämärtää helposti selontekoon liittyviä muita periaatteellisesti tärkeitä kannanottoja. En toivoisi eduskunnan esimerkiksi yhtyvän hallituksen opintotukinäkemyksiin. Selonteon tulevaisuuden resurssiarviossa nähdään nuorisosteiden opintotukimenojen kasvutarpeeksi 60 miljoonaa, kun aikuisopintotukeen olisi suunnattava 1,4 miljoonaa markkaa. Toteamus siitä, että opetusministeriö jatkaa opintotukijärjestelmän kehittämistarpeita koskevaa selvitystyötä, näyttää absurdilta, kun järjestelmän ongelmat ovat tänäkin keväänä olleet laajalti julkisessa keskustelussa. Nämä linjaukset ovat myös vastakkaisia eduskunnan opintotuen kehitykselle asettamien tavoitteiden kanssa.

Kaikki opintotukea vaivaaviin ongelmiin tarvittavat ratkaisuvaihtoehdot on selvitetty, ja nyt olisi toimenpiteiden aika. Tiivistetysti välttämättömiä toimenpiteitä ovat opintotukilainsäädännön kokonaisuudistuksen välitön aloittaminen, jossa opintotuesta tehdään osa perustoimeentuloturvaa ja opiskelijoiden oikeus perusturvaan tunnustetaan sen sijaan, että opintotukea käytetään koulutuspolitiikan ja tehotaisen opiskelun välineenä; opintorahan huomattava tasokorotus ensi vuoden budjetissa niin, että kyetään siirtämään muutaman vuoden kuluessa esitettyyn tavoitteeseen, jossa opintoraha on puolet koko opintotuesta; välttämättömänä periaatteellisenä ajattelun sosiaalisen näkökulman osoituksena opintotukiasioiden siirtäminen opetusministeriöstä sosiaali- ja terveysministeriöön ja nopeimpana toimenpiteenä kaikista opintolainoituksen ottaminen pois pan-

keilta ja järjestäminen esimerkiksi Kansaneläkelaitoksen kautta.

Yleinen innostus ja huutokauppa ammattikorkeakouluista, miksi tämänkin selontekokeskustelu oli vaarassa muodostua, ei osoita yhteiskunnan keskustelevan koulutuspolitiikasta analyttisesti arvioiden ja sisällöllisesti vaan muotoihin ja laatikkoleikkeihin sortuen. Alue- ja ammattiyhdistyspoliittiset intressit ovat menneet pahasti sekaisin suunnitelmallisen koulutuspolitiikan kanssa kansallisilla markkinoilla ammattikorkeakouluista. Kuntien väliseksi aluepoliittiseksi kilpajuoksuksi muodostunut mielipiteenvaihto uhkaa vesittää koulutuksen kehittämishankkeet, ennen kuin edes periaatteellisia päätöksiä ammattikorkeakouluista on tehty.

Tarpeet keskiasteen koulutuksen tason huomattavaan kehittämiseen ovat ilmeiset. Tämä merkitsee keskiasteen ja tiedekorkeakoulujen välisen raja-aidan ja hierarkian hämärtymistä. Hallitus ei selonteossaan esitä vahvoja perusteita, miksi opistojen muuttaminen ammattikorkeakouluiksi olisi tärkeää ja miten se muuttaisi opetuksen sisältöä ja nostaisi sen tasoa. Muuttamalla joidenkin keskiasteen oppilaitosten nimiä ei koulutusta vaivaavia sisältöongelmia ratkaista. Perustelumpi kehittämistie olisi keskiasteen oppilaitosten ja tiedekorkeakoulujen yhteistyön tiivistäminen siten, että korkeakoulut olisivat yhä kiinteämmin mukana keskiasteen kehittämishankkeissa. Keskiasteen opiskelijoilla tulisi olla erillisarvosanan suorittamisoikeus korkeakouluissa. Keinotekkoisten rakenteellisten koulutusjärjestelmäratkaisujen sijasta on aikaisemmin mainitsemallani tavalla avattava entistä enemmän koulutusväyliä yliopistoissa ja korkeakouluissa tavoitteena avoin yliopisto.

Opetusministeriön suunnitelmat päätösten tekemisestä ammattikorkeakoulukokeiluista jo tämän kevään aikana ja kokeilujen aloittamisesta syksyllä 1991 osoittavat, etteivät päämääränä ole todelliset muutokset ammattikorkeakoulumuotoa kokeilevien oppilaitosten opetuksessa ja sisällössä. Silmänkääntötemppeja, poliittisten irtopisteiden keruuta ja statuskilpailua tärkeämpää olisi keskittyä sisällöllisten muutosten aikaansaamiseen ammattikorkeakouluiksi tähtäävissä oppilaitoksissa. Se ei voi tapahtua ilman opettajien uudelleen koulutusta, resurssien lisäystä ja opetusmateriaalin uudistamista. Eduskunta-

vaalien alle sijoittuva kansallinen huutokauppa ammattikorkeakouluista on huonoin mahdollinen tapa tehdä järkevää koulutuspolitiikkaa. Siksi kokeilupäätöksiä olisikin lykättävä ensi kevääseen ja aloitettava kokeilut vuoden 1992 syksyllä.

Suomalaisessa koulutuspolitiikassa ihmistä tarkastellaan hallinnon ja suunnittelijoiden, koulutusjärjestelmän, kohteena, ei itsenäisenä toimijana ja valitsijana. Tällaisen lähtökohdan murtaminen ja koulutuksen hahmotaminen sivistymiseksi, itsensä kehittämiseksi, kulttuurin muuttamiseksi ja henkiseksi kasvuksi on tärkeää. Koulutusajattelussa on aika siirtyä koulutushallinnoinnista sivistyspolitiikkaan. Sitä paitsi työelämän ja ammattien muutoskin luo täysin uudenlaisia vaatimuksia koulussa saataville valmiuksille. Yrityselämässä muutos on huomattu jo vuosia sitten ja vaadittu koulutusajattelun muutoksia.

Selonteossa on tapahtuvaa muutosta arvioitu, mutta johtopäätökset eivät ole riittäviä. Ajatus ammattiin valmistumisesta on monimuotoistuvassa ja yksilöllistyvässä työelämässä ja kiihtyvällä vauhdilla muuttuvassa maailmassa täysin vanhentunut. Ammatillisuuden korostaminen johtaa tehokkaaseen ja taloudelliseen koulutuspolitiikkaan, jossa tärkeämpiä ovat määrälliset tuotokset ja tuotostehokkuus per yksilö kuin sisältö ja opetuksen laatu. Tehokkuuden kriteerin täyttymiseen riittää työpaikan saaminen koulutuksen jälkeen, jäipä työpaikka kuinka lyhytaikaiseksi tahansa vanhentuvien taitojen ja tietojen vuoksi.

Uudistuva työelämä kaipaa kapeiden ammattitaitojen sijasta monipuolisia oppimisia ja valmiuksia, jatkuvaa kykyä uudistumiseen ja uuden omaksumiseen. Kun ammatin vaihtaminen on tulevaisuudessa edessä lähes jokaisella työntekijällä ja ainakin työkuvaan muuttuminen lähes arkipäivää, tarvitaan oppimisen valmiuksia tietämisen sijasta. Tiedon määrän kasvu ja nopeutuva muuttuminen ei mahdollista tiedon pysyvää omaksumista. Tärkeämpää on taito löytää, käsitellä, hallita ja soveltaa tietoa. Tämä näkökulma ei riittävästi vaikuta koulutuksessa, paitsi fraasina uudesta oppimis- ja tietokäsityksestä.

Ammatillisuuden sijasta tarvitaan nyt sivistyksen korostamista. Kasvatus ja koulutus korostavat loogista päättelykykyä ja arvoista ja tunteista irrallaan olevaa tietoa. Joskus

tällainen ajattelutapa on ehkä vastannut niitä tarpeita, mitä työllä tai yhteiskunnalla on. Nyt lähtökohdan jokaisen ihmisen kasvulle olisi oltava laajempi, ihmisyyden eri puolia tasapainoisesti korostava.

Paitsi oman elämän hallitsemisen myös työssä selviämisen tarpeiden kannalta päämääränä on oltava oman toimintakyvyn laajentaminen, luovuuden, ongelmien ratkaisun ja työn teoreettisen hallinnan korostaminen. Suorittavista töistä siirtyminen soveltaaviin, uutta luoviin tehtäviin edellyttää uudenlaista asennoitumista ja uudenlaista sivistysnäkemystä.

Auktoriteetteihin mukautumisen, omien mielipiteiden ja kritiikin salaamisen sekä yhdenmukaisuuden sijasta tarvitaan nyt omaehtoisuutta, avointa kritiikkiä ja muuntautumiskykyä. Ulkoajautavuudesta on kyettävä siirtymään itseohjautuvuuteen.

Arvoisa puhemies! Sivistyksen suuri tuleminen on vielä edessäpäin. Koulutuksen, tutkimuksen ja tiedon merkitystä kilpailu- ja kansainvälistymistekijänä korostetaan jo. Korkeasta suomalaisesta koulutustasosta iloitaan ja tieteen tekijöidemme menestystä maailmalla juhlietaan. Sivistyksen mahdollisuus on uudenlaisessa suhtautumisessa tietoon ja oppimiseen. Se on koulutuksen ja kasvatuksen näkemistä enemmän ihmisen toimintakyvyn laajenemisena kuin preppauskurssina työelämään.

Opetusministeri Taxell: Arvoisa puhemies! Ed. Pietikäisen puheenvuoron johdosta kiinnittäisin huomiota siihen selontekoon, joka on jaettu ja joka kannattaa varmaan perusteellisesti lukea.

Edustaja puhui opintotuesta ja sanoi, että 60 miljoonaa markkaa vain tulee lisää. Näinhän ei lainkaan sanota selonteossa, vaan selonteossa sanotaan, että ”opintotukimenot kasvavat nykytasolla ammatillisten oppilaitosten nuorisoasteen opiskelijamäärän johdosta noin 60 miljoonaa markkaa”. Se on aivan eri asia. Sanotaan lisäksi, että se luku 1 400 miljoonaa markkaa — edustajan puheenvuorossa esiintyi 1,4 miljoonaa markkaa — on se yhteissumma.

On erittäin paljon vielä tekemistä opintotuen kehittämisessä, mutta ei pidä myöskään unohtaa, että nimenomaan 80-luvulla tähän on panostettu. 80-luvulla opintoraha on noussut 100 markasta 560 markkaan eli

5,6-kertaiseksi aikana, jolloin inflaatio on ollut noin 70 — 80 prosenttia. Edelleenkin se ei ole riittävä. Se on aivan oikein, mutta sitä on nostettu erityisesti kolmen viime budjetin aikana enemmän kuin aikaisemmin tällä vuosikymmenellä. Ei pidä myöskään uskoa, että pelkästään järjestelmää muuttamalla tulisi lisää rahaa. Näinhän se ei ole, vaan pitää panostaa enemmän. Jos sellaista valmiutta on, niin hyvä on.

Viime päivien aikana on ollut paljon keskustelua siitä, tulevatko pankit todella myöntämään ne lainat, joista on puhetta ollut. Kun hallitus huhtikuussa päätti opintolainojen enimmäiskoron nostamisesta lainoituksen turvaamiseksi ja siitä opiskelijoille aiheutuvista kustannuksista vastaamisesta, ratkaisun keskeisenä edellytyksenä oli, että pankit sitoutuvat myöntämään opintolainoja täysimääräisenä ensi opintovuodeksi.

Kun viime päivinä siis on esiintynyt tietojakin, että eräät pankit eivät myöntäisikään lainoja sitoumuksen mukaisesti, opetusministeriö on ollut yhteydessä tänään Suomen Pankkiyhdistykseen ja säästöpankkiryhmään. Näissä keskusteluissa on ilmennyt, että pankit pitävät edelleen kiinni niistä sitoumuksista, jotka annettiin korkoa nostettaessa. Opetusministeriö seuraa tilannetta ja ryhtyy tarvittaessa tilanteen vaatimiin toimenpiteisiin, ellei näin tule tapahtumaan.

Ehkä pari sanaa ammattikorkeakoulusta. Kun on tarkoitus tänä vuonna näitä kokeiluja sikäli käynnistää, että valmiusastetta nostetaan, niin että varsinainen toiminta voi alkaa ensi vuonna, niin edustaja käytti sellaista sanontaa, että tässä olisi kysymys irtopisteiden keräämisestä. Minä en ole siinä asemassa, että olisin minkään irtopisteiden tarpeessa politiikassa.

Haluan vain viitata siihen, mitä eduskunta on päättänyt. Käsiteltäessä tämän vuoden tulo- ja menoarvioesitystä eduskunta päinvastoin nimenomaan on osoittanut määrärahan ammattikorkeakoulukokeilujen ja nuorisoasteen koulutuksen kehittämisen suunnittelusta ja toimeenpanosta aiheutuvien menojen maksamiseen. Tämä on kyllä asia, mihin eduskunta on jo aikaisemmin ottanut kantaa.

Minua yllätti ed. Pietikäisen puheenvuorossa ehkä eniten kuitenkin, kun hän sanoi, että tässä korostetaan liikaa ammattiin valmistautumista ja että elinkeinoelämässä on jo

ymmärretty, että nyt pitää hankkia laajempaa tietoa. Kokemukseni mukaan opetusministerinä pikemminkin on ollut niin, että nimenomaan kuten usein olen sanonut yhteiskunnan ylläpitämän koululaitoksen tulee kouluttaa erikoistuvassa maailmassa ei specialisteja vaan generalisteja, ihmisiä, jotka oppivat koko ajan oppimaan uutta. Tästä periaatteesta mm. yleissivistystä korostamalla tämä selonteko lähtee. Mutta kun tällaisia periaatteita on esitetty, niin lähinnä nimenomaan elinkeinoelämän taholta on tähän osoitettu kritiikkiä ja esitetty mielestäni varsin vanhakantaisia ratkaisumalleja. Siinä suhteessa ehkä edistystä on tapahtumassa yleisemminkin yhteiskunnassa. Mutta haluan kumota sellaisen väitteen, että tämä selonteko lähtisi hyvin kaavamaisesta suhtautumisesta: ammattiin valmentautumisesta. Päinvastoin nimenomaan filosofia, koulutustason nostaminen, lähtee siitä, että koulutustasoa nostamalla sekä yhteiskunnassa yleensä että yksilöiden osalta päästään siihen, että ihmiset Suomessa iästä riippumattakin oppivat oppimaan uutta.

Ed. Astala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olisin pyytänyt vastauspuheenvuoron myös ministeri Taxellille, jos se on mahdollista. Ed. Pietikäisen puheenvuoron johdosta totean ensinnäkin, että hän ansiokkaasti kiinnitti huomiota opiskelijoiden asemaan. Opiskelijat ovat todella kansakunnan toivo ja ansaitsevat riittävän toimeentulon itselleen. Tällä hetkellä monet opiskelijat elävät sellaisessa velkavankeudessa ja turvattomuuden tilassa, että ei voi puhua mistään inhimillisistä elämänolosuhteista.

Voin yhtyä täysin ed. Pietikäisen neljän kohdan opintotuen parannusohjelmaan: opintotuki perustoimeentuloa turvaavaksi eduksi, opiskelurahan tasokorotus, opintotukiasioiden siirtäminen sosiaali- ja terveystoimintoihin ja opintolainoituksen poistaminen pankeilta. Mutta on syytä muistuttaa ed. Pietikäiselle hallituspuolueen jäsenenä, että nyt olisi tinkimättömän taistelun aika, jotta hallitus ottaisi todesta nämä opiskelijoiden vaatimukset. Opiskelijat ovat jo odottaneet riittävän kauan. Esitänkin ed. Pietikäiselle kokoomuksen tavoitteeksi siirtymistä sanoista tekoihin.

Ed. Pietikäinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Taxellille: En viitannut häneen nimeltä tai henkilökohtaisesti puhuessani irtopisteiden keruusta. En tiedä, mistä hän tämän tunnelman jotenkin omakohtaisesti sattui itseensä ottamaan.

Olen kovin iloinen opetusministerin hyvistä sivistysnäkemyksistä, joita hän esitteli puheenvuorossaan. Toivon niiden myös näkyvän käytännössä ja olisin toivonut selkeämpää linjausta myös selonteossa niin, että se ei ehkä tarvitsisi sitten niin paljon etsimistä ja tulkintaa.

Mitä tulee opintotukeen, on myönnettävä tyydytyksellä, että hallitus on viimeisen kolmen vuoden aikana toiminut pontevasti opintotuen kehittämiseksi, mutta suhteessa tavoitteeseen ei riittävästi. Lainsäädännöllä on toki tekemistä tulosten kanssa. On aivan eri asia, säädetäänkö vuosittain budjetin rahatappelon keskellä siitä, montako markkaa tai penniä tai kymppiä opiskelijat tänä vuonna saavat opintotukeen lisää vai onko olemassa poliittinen periaatteellinen tahto kirjata lakiin kehittämisohjelma siitä, millä aikataululla opintotuki saatetaan osaksi perusturvaa, jolloin se on täysimääräisesti opintorahaa eikä opiskelijoiden toimeentulo ole enää velasta riippuvaista.

Engelman akuuttiin ajankohtaisuuteen haluaisin myös viitata tämän päivän lehtitietojen pohjalla, joiden mukaan eräät pankkiryhmit todella edellyttävät vanhemmilta tai opiskelijoilta merkittäviä, kymmenien tuhansien säästöjä tulevien opintolainojen myöntämisen perustana. Suomalainen sosiaaliturva ei voi levätä tämän pohjalla.

Ed. Kemppainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin ed. Pietikäiselle esittäisin samoin toivomuksen, että hän hallituspuolueen edustajana pyrki siihen, että hallitus todella antaisi opintotuen kehittämisestä sellaiset esitykset, että täällä jo ainakin kymmenen vuotta puhuttu asia saataisiin jonkinlaiseen järjestykseen eikä tarvitsisi seuraavia 20:tä vuotta puhua, että pitäisi päästä opintorahan muotoiseen opintotukeen ja opiskelijapalkkaan. Siihen voidaan päästä, jos poliittista tahtoa on. Tämä tietysti koskee myös täällä istuvia ministereitä.

Olisin kuitenkin eri mieltä ed. Pietikäisen kanssa siitä, että ammatillisen korkeakoulun

idea olisi pelkästään nimenmuutos opistosta ammattikorkeakouluksi. Se ei missään tapauksessa saa olla sitä. Jos sellaista kaavailaan — näissä suunnitelmissa ilmeisesti tai esityksissä kokeiluksi on tällaiseenkin hankkeita — se ei saa sellaisena toteutua.

Mielestäni ammattikorkeakouluideaa pitääkin ryhtyä kehittämään voimakkaasti, koska tiedekorkeakouluihin ei ole näköjään mahdollista lisätä opiskelijapaikkoja niin paljon, että ylioppilasluokista edes kolmasosa, puhumattakaan kahdesta kolmasosasta, joka aikoinaan asetettiin tavoitteeksi, pääsisi opiskelemaan tiedekorkeakouluissa. Sen vuoksi ammattikorkeakouluideaa pitää kehittää ja etsiä sellaiset kokeilupaikkakunnat, joilla tällä hetkellä on keskiasteen oppilaitosten antamat edellytykset ja joilta puuttuu varsinainen tiedekorkeakoulu.

Lopuksi haluaisin todeta ministeri Taxelille, ettei se yhtään haittaa, vaikka ministeri yrittäisi kerätä lähtiessään ministerinhom-masta täydet pisteet kokoon.

Opetusministeri Taxell: Arvoisa puhe-mies! Ehkä ed. Pietikäiselle, joka edustaa taloudellista asiantuntemusta, kuitenkin on syytä vielä korostaa sitä, että eivät rahat koskaan mistään ilmasta tule, vaan kyllä ne on samalla tavalla hankittava kuin valtion muitakin menoja varten tarvittavat tulot. Järjestelmää muuttamalla luonnollisesti ei saada mitään aikaiseksi, vaan pitää olla poliittinen valmius käyttää riittävästi rahaa. Jos rahaa on riittävästi käytettävissä, minus-ta on itse asiassa varsin yksinkertainen ky-symys, miten asia hoidetaan. Siitä voidaan varmaan olla monta mieltä ja on erilaisia kehittämisvaihtoehtoja.

Kun ed. Pietikäinen viittasi myös pankkeihin, niin minä juuri nimenomaan korostin, että tänään ja eilen me olemme olleet yhteydessä Pankkiyhdistyksen ja säästöpankkiryh-män kanssa ja meille on annettu nyt takeita siitä, että lainat tullaan myöntämään. Ellei näin tule tapahtumaan, opetusministeriö tulee ryhtymään toimenpiteisiin koron alenta-miseksi, koska tällä edellytyksellä korkoa nostettiin prosenttiyksiköllä, mistä valtio vastaa. Elleivät nämä edellytykset toteudu, niin luonnollisesti valtion puolelta ei ole mitään syytä osallistua tämän asian maksamiseen.

Mitä irtopisteisiin tulee, niin syy on hyvin

yksinkertainen. Minä satun olemaan opetus-ministeri, joka vastaa tästä asiasta.

Ministeri Kasurinen: Arvoisa puhe-mies! Minä totean ammattikorkeakouluista ja yleensä koulutuspolitiikan uudistamisesta käytävään keskusteluun, että on tavallaan edesvastuutonta syyllistyä sellaiseen ajatte-luun, että kun pyritään uudistamaan koulu-tusjärjestelmää sekä sisältöjen osalta että myös pyrkimällä koulutuksen tason nostoon, kyseessä olisi irtopintojen kalastelu.

Minusta kysymystä on myös tarkasteltava hyvin periaatteelliselta tasolta. Kun me eläm-me demokraattisessa yhteiskunnassa, jossa poliitikot on kansan valitsemina asetettu erilaisiin yhteiskunnallisiin tehtäviin, tästä voi tehdä johtopäätöksen, että meidän poliit-tikkojen vastuulla on myös se, millä tavalla esimerkiksi koulutuspolitiikan lohkoa kehitet-ään. Jos me itse omalla työpaikallamme annamme julkisuuteen kuvan, että kaikki uudistamispyrkimykset ovat poliittisten irtopisteiden keräilyä, se ei välttämättä ole tä-män työn kannalta kovin hyvää.

Minusta pitäisi asioista keskustella enem-män niiden oikeilla nimillä ja katsoa myös sitä, mihin pyritään esimerkiksi sillä visiolla, mikä opetusministeriön toimesta on nyt val-misteltu ja annettu näin eduskunnan käsitte-lyyn.

Ajatellaan, mitä ympäröivässä yhteiskun-nassa tapahtuu tällä hetkellä. Ei ole kauan, kun Berliinin muuri purettiin. Jos me olem-me nyt koulutuspoliittisessa ajattelussamme edelleen muurien takana ja tirkistelemme, jos sieltä reikä sattuisi löytymään, mitä toiselle puolelle kuuluu, kyllä me todella olemme silloin kovin huonosti uusiutuvia ajattelus-samme.

Mitä tulee jatkokyöskentelyyn, mitä ope-tusministeriössä koulutusvision osalta olem-me tekemässä, niin totean ensinnäkin sen, että me olemme omassa ajattelussamme läh-teneet siitä, että sekä nuorisokoulun että ammattikorkeakoulun kokeilujen pohjan muodostaa nykyinen ammatillinen koulutus ja lukiokoulutus ja toisaalta sitten ammatti-korkeakoulu rakentuu nykyisen opistoasteen ja ylemmän opistoasteen pohjalta.

Olen omalla puolellani korostanut amma-tillisen koulutuksen näkökulmasta, että am-matillisella korkeakoululla tulee olla hyvin selkeä rooli meidän koulutusjärjestelmässäm-

me. Sen tulee ensi vaiheessa kehittyä nimenomaan korkeinta ammatillista opetusta antavana laitoksena niin, että sillä on kyky soveltaa esimerkiksi tieteellistä tutkimusta niissä asiantuntijatehtävissä, jotka sen koulutuspolitiikkaan kuuluvat.

Toinen näkökohta, jota minä ainakin haluan korostaa, on juuri se, että ammattikorkeakoululla täytyy olla yhteistyötä nykyisten tiedekorkeakoulujen kanssa, yhteistyötä ennen kaikkea niin, että sitä tietoa ja taitoa, mikä meillä perinteisesti tiedekorkeakouluissa on, voidaan käyttää esimerkiksi ammatillisen korkeakoulun opetuksessa hyväksi. Näitä asioita pitää juuri tältä pohjalta mielestäni käsitellä.

Ainakaan opetusministeriön tarkoituksena ei ole järjestää mitään julkista huutokauppatilaisuutta mahdollisten kokeilulupien myöntämisen osalta. Tarkoituksena on hyvin tarkkaan katsoa ja valita paikkakunnat niin, että maan eri osat ja myös koulutuksen eri alueet tulevat tasapuolisesti kohdelluiksi.

Minusta näistä periaatteista pitäisi nyt keskustella ja antaa evästä jatkokeskustelulle eikä nähdä tätä irtopisteiden keräilytilaisuutena tai huutokauppakamarina. Toivoisin hivenen syvempää keskustelua myös tältä osin.

Ministeri Kanerva: Herra puhemies! Tämän päivän lehdet luonnehtivat eilen alkanutta selontekokeskustelua mielestäni oikeutetusti ja ansiokkaasti niin, että siitä on löydettävissä sen tyyppinen vedenjakaja, jossa eduskunta tarkastelee ennen muuta nuorisokoulukysymystä kahdesta toisistaan poikkeavasta näkökulmasta, jopa niin, että nuo näkemykset olisivat toisilleen vastakkaisia nuorisokoulukysymyksessä. En tiedä, mikä vastakkainasettelu eilisistä puheenvuoroista oli löydettävissä oppivelvollisuusikää koskevassa asiassa. Mielestäni siinä eduskunta oli aivan oikein joustavan järjestelmän kannalla.

Mutta sallittakoon todeta eiliseen keskusteluun viitaten, jota toki allekirjoittaneella oli vain osin mahdollisuus seurata, että rintamajako nuorisokoulukysymyksessä sen puolesta tai sitä vastaan ei ehkä kukaties ole sittenkään olennaisin tarkastelukulma koulutuspoliittisia ja siihen liittyviä filosofisia näkökantoja arvioitaessa. Näyttää siltä, herra puhemies, että eduskunnassa ja suomalaisessa

yleisessä käsityksessä koulutuspoliittisista linjauksista vallitsee mieluumminkin erimielisyyttä sen suhteen, kuinka paljon suomalaisen koulutusjärjestelmän tulee sisältää valinnaisuutta, kuinka paljon oppilaiden omiin valintoihin, heidän arvostuksiinsa ja heidän kehittymis- ja kehittämisedellytyksiinsä annetaan koulutusjärjestelmässä tilaa ja kuinka paljon toteutetaan jäykkää tai kaavamaisista koulutuksellista asennoitumista.

Oman puolueeni osalta on toki sanottava, että kokoomus edustaa varsin varauksellista suhtautumista nuorisokoulua kohtaan, mutta kokeilun vastustamiselle pitää sitten jo olla hyvin dramaattisia perusteluja, jos sitä ei sinällään nähdä mahdolliseksi.

Mutta kun sanotaan, että tähän ajatukseen sisältyy vieroksunta lukion kehittämistä, niin annetaan väärä todistus lähimmäisestä. Näinhän ei ole varmastikaan miltään osin pääteltävissä. Tuo väite ei löydä sijaansa tästä maailmasta. Päinvastoin valinnaisuus, valinnan vapauden turvaaminen meidän koulujärjestelmässämme on se, minkä pohjalta tuohon kysymykseen myös kokoomuksessa otetaan kantaa ja halutaan kehittää lukiota voimakkaasti valinnaisuuden ja monipuolisuuden suuntaan. Sen vuoksi kehittäminen ei edellytäkään sen tyyppisiä rakenteellisia uudistuksia eli esimerkiksi nuorisokoulua, vaan samaan tavoitteeseen olisi päästävä toista tietä.

Nämä rakenteelliset uudistukset saattavat itse asiassa päinvastoin jopa häiritä ja vaikeuttaa todellisten ongelmien ratkaisemista ja siirtää katsetta sinne, mistä noiden todellisten ongelmien ratkaisuun ei apua löydy. Kosmeettisiin uudistuksiin tältä osin siis ei pitäisi tässä suhteessa mennä.

Näin ollen pitää lähteä siitä, että valinnaisuutta kaikin tavoin lisättäisiin meidän lukio-opetuksessamme. Siihen nykyinen lukio ei anna riittävässä määrin mahdollisuuksia, mutta samaan hengenvetoon on sanottava, että niin lukion kuin myös muiden nuorisosteen oppilaitosten keskinäistä yhteistyötä on kaikin tavoin syytä kehittää ja sen vuoksi myös kokeilu käy mahdolliseksi. Mutta näihin ajatuksiin voidaan päästä myös ilman, että tuijotetaan silmiä kipeiksi vain yhteen ainoaan sabloniin koulutusjärjestelmää kehitettäessä.

Herra puhemies! Valinnaisuudesta ja sen olennaisuudesta jatkaakseni toteaisin, että

myös muussa suhteessa tämä rintamajako näyttää käyvän eduskunnassa aika mielenkiintoisella tavalla esille. Se tulee esille myös sen suhteen, mikä on eduskunnan kanta vaihtoehtokouluihin. Olen ymmärtänyt, että tässä keskustelussa tuotiin ja on tuotu esille toisistaan poikkeavin, jopa poissulkevin perustein sitä, minkä viesti kuitenkin on selvä, eli että vaihtoehtokoulut eivät saa muodostua todelliseksi tasavertaisiksi vaihtoehtoiksi meidän peruskoulujärjestelmässämme. Se on takaperoista politiikkaa. Se on peräti ongelmallinen asennoituminen, jos sen kanssa ollaan niin tiiviisti tekemisissä, että vaihtoehtoisuus ja valinnaisuus ei tässä suhteessa pääse kukkaansa puhkeamaan.

Olen ymmärtänyt, että sosialidemokratien kannanotoissa valinnaisuuden ja vaihtoehtoisuuden tuominen peruskoulujärjestelmän lomaan on enemmän tai vähemmän ideologispohjainen kysymys, jossa katsotaan, että yhteiskunnan pitää ohjata ja kontrolloida mahdollisimman tiiviillä otteella koulutuksellista kehitystä.

Kristillisen liiton käsityksissä puolestaan asetetaan voimakkaasti steinerpedagogiikkaa vastustamaan tavalla, jossa nähdään olevan uhkaa tähän yhteiskuntaan keskeisesti kuuluvan ominaisuuteen eli kristilliseen arvo-maailmaan liittyvissä suunnissa.

Keskustapuolueella mielestäni on myös varsin passiivinen asennoituminen. Näyttäisi siltä, että heidän sanomansa olennainen puoli on se, että vaihtoehtokoulut eivät ratkaise peruskoulun ongelmaa. Kyllä näissä asioissa on otettava reilusti kantaa, aktiivisesti, ja valittava puolensa. Siinä suhteessa toivoisi, että tuo ideologispohjainen näkemys tulisi esille joskus myös keskustapuolueen kommenteissa tältä osin.

Hallituksessa on keskusteltu paljon siitä, kuinka paljon voitaisiin opetuksellista kirjoa laajentaa suomalaisessa yhteiskunnassa. Mielestäni tuossa suhteessa pitäisi olla mieluummin rohkea kuin varovainen. Tuo varovainen kanta ja pidättyväinen, vastustava kanta istuvat varsin huonosti tulevaisuuden koulutuskeskiseen yhteiskunta-ajatteluun, jossa monipuolinen osaaminen on keskeinen henkinen ominaisuus.

Tuntuu jotenkin perin nurinkuriselta, että samaan aikaan, kun meidän ympärillämme puretaan raskaita ja holhoavia rakenteita ympäri Eurooppaa, Suomessa halutaan yksi-

lö pitää tiukasti yhteiskunnan kontrolloimassa otteessa. Tässä on linjapaikka, ja minusta tuntuu, että tässä asiassa Eurooppa kulkee vahvasti Suomen edellä ja me taaperramme onnettomalla tavalla takana. Opetuksen tulee perustua luovuuteen, sen tulee perustua kriittisyyteen. Tämä on mahdollista vain avoimen ja vapaan koulutusjärjestelmän olosuhteissa. Itse asiassa on niin, että ainoaa oikeaa virallista koulutusjärjestelmää on tavattoman vaikea piirtää, paitsi totalitaarisessa yhteiskunnassa. Sen vuoksi valinnaisuuden ja vapauden piirin laajentaminen on ideologinen kysymys, johon täytyy tuolta pohjin myös rohjeta ottaa eri puolilla kantaa.

Tämän takia pitää myös edetä rohkeasti valinnanvapauden tiellä ja meidän koulujärjestelmäämme siinä suunnassa myös konkreettisin toimin kehittää. Sen takia peruskoulun rinnalla tulee sallia vaihtoehtoisia opetusmuotoja, joitten menetelmät poikkeavat totutuista ja meille normaaleista ja tähän saakka käytetyistä. Ei kai fundamentalismin pahimmissakaan sopukoissa kuvitella, että kristillisyyteen perustuva eettinen vakaumusemme olisi niin heikoilla, ettei se sietäisi joittenkin steinerkoulujen perustamista tähän maahan. Sen vuoksi toivoo, että tarve holhota ja opettaa ihmisiä oikealle ja "oikeaoppiselle" tielle ymmärrettäisiin tässä yhteiskunnassa mahdollisimman paljon yksilön arvostuksia ja hänen vapauden valintapiiriään laajentavalla tavalla ja että menneen maailman kaiku myös tässä suhteessa koulutusjärjestelmäämme koskevassa keskustelussa voitaisiin saattaa valinnanvapauden lisäämistä koskevalle reitille.

Ed. Pietikäinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensimmäisenä vastauksena ed. Astalalle ja ed. Kemppaiselle: Toki työtä opintotuen kehittämiseksi tehdään, ja olen kovin iloinen, että voimakasta tukea oppositiolta tässä hankkeessa saadaan. Miksi muuten eduskunta tästä aiheesta kovin ponnekkaisesti keskustelisi ja miksi muuten kokoomus puheenvuoroja käyttäisi ja käytännön työtä tekisi myös hallituksessa, mikä näissä tuloksissa on tähän mennessä näkynyt.

Ministeri Kasurille: Kummatkin opetusministerit ovat nämä irtopisteet kovasti itseensä ottaneet, vaikka en myöskään häneen

nimeltä mainiten suoraan viitannut. Itse olen käsittänyt, että innokkaita irtopisteiden hankkijoita löytyy myös muualta kuin opetusministeriöstä, joka on tämän jotenkin sisimpäänsä mainintana ottanut.

Mitä tulee koulutuksen sisältökeskusteluun, juuri sitä syvällisyyttä minäkin ja me kokoomuksessa todella toivoisimme muurien rakentamisen sijasta. Sisällöstä vain on helpompi keskustella, kun siihen on joitakin esityksiä, samalla tapaa kuin — ed. Kempainen — on helpompi kokeilla jotakin, kun on edes ajatuksena, mitä halutaan kokeilla, mitä uudistuksen todelliselta sisällöltä, tasolta, sivistysnäkemyksiltä halutaan ja millä resursseilla se aiotaan toteuttaa. Nimenomaan resurssipanostuksesta, uudistuksen sisällöstä ja tasosta toivoisin täällä käytävän keskustelua, en niistä muureista, laatikkoleikeistä, nimikkeistä.

Ed. Skinnari (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minä puolestani olisin ministeri Kasurisen kanssa samaa mieltä ammattikorkeakouluista. Vaikka miten Suomen asemaa mietitään Euroopassa ja maailmassa yleensä, kun meillä on yksipuolinen elinkeinoelämä ja yksipuolinen vientiteollisuus, niin sen seurauksena on myös yksipuolinen koulutus, joita kaikkia pitäisi muuttaa. Me tarvitsemme keskiasteen, teknillisten oppilaitosten, kauppaoppilaitosten, ja tiedekorkeakoulujen väliin korkeamman ammattiopetuksen. Ministeri Kasurinenkin toi esille, että opetus olisi tasokasta.

Kun pääsin samalla tuomaan esille Lahden mallin, niin siinä on lähdetty siitä, että kauppaoppilaitos, tekninen oppilaitos ja Muotoiluinstituutti yhdessä muodostavat kokonaisuuden. Opetus tapahtuisi yhteistyössä Helsingin yliopiston, Teknillisen korkeakoulun ja Helsingin kauppa- ja korkeakoulun kanssa. Tämä on tietysti yksi malli.

Samalla olisin puuttunut ministeri Kanervan puheenvuoroon. Etevämmyyttä itsekin tiettyyn rajaan asti puolustan, koska koulutuksessa, tieteessä ja kulttuurissa tarvitaan jatkureja samalla tavoin kuin liikunnassa. Neuvoisin häntä kuitenkin perehtymään Lasse Lehtisen kirjaan Minä ja Thatcher, jossa kuvataan, kuinka Englannin koululaitokselle on käynyt, kun sitä on laiminlyöty muutamana vuosikymmenen ajan, ja miten ihmisten luku-, lasku- ja muille taidoille on käynyt. Se

on todella surkea tilanne Englannissa. Kysymys on siitä, miten koko kansan sivistyksen hoidamme. Jos siinä rinnalla on varaa hoitaa steinerkoulut tms., niin tehtäköön se, mutta ei edellä sanotun kustannuksella.

Ed. Renko (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Kasurinen kaipasi tirkistelyn sijasta syvempää koulukeskustelua. Toistan sen, mikä tuli esille eilen monissa puheenvuoroissa keskustan taholta: keskusta haluaa nimenomaan syvempää koulukeskustelua nykykoulujärjestelmän puitteissa. Ihmettelen, ettei tämä keskustelu ole ollut avointa. Minkä takia nykyistä koulujärjestelmää ei voitaisi kehittää, opistoastetta uusia osin korkeakoulusta sinne siirtämällä tehtäviä, jotka ovat selvästi soveltavia, osin taas opistosta kouluasteelle siirtämällä tehtäviä, jotka kuuluvat selvästi nyky-yhteiskunnan tarpeiden mukaan ammatilliselle kouluasteelle jne?

Koulujärjestelmämme uudistamista vaivaa teoreettinen laatikkoleikki, ja oletetaan, että nimenmuutoksilla ja aina uuden organisaation luomisella tapahtuvat syvälliset muutokset. Sillä väsytetään kouluihmiset ilman, että he ehtivät henkisesti itse panna panosta mukaan, vedetään kivireessä perässä mukana.

Keskusta lähtee siitä, että nykyjärjestelmä on hyvä ja sen opetuksen syventävä tarkastelu ja sisällöllinen uudistaminen olisi 1990-luvun tärkeimpiä haasteita. Mitä tulee huutokauppaan, kyllä se vähän sen leimaista on, kun liki 60 tietääkseni ammattikorkeakouluhakemuksia on. On hyvin mielenkiintoista nähdä, millä perusteella nämä kokeilut sijoitetaan Suomenniemelle loppujen lopuksi. Vasta sen jälkeen voidaan arvostella, tuliko irtopisteitä vai ei. Mutta kyllähän tässä on lähdetty kuntien ja oppilaitosten tasolta hyvinkin kovaan huutokauppaan.

Opetusministeri Taxell: Arvoisa puhemies! Ministerinä sanoisin ed. Rengolle: Nyt pitää päättää, halutaanko kokeiluja vai eikö haluta. Hän puheenvuoronsa alussa sanoi, että ei pidä muuttaa mitään, ja lopussa sanoi, että nyt on niin paljon kokeiluhakemuksia, että se, miten ne jaetaan, vasta ratkaisee, onko hankittu irtopisteitä vai ei. Myös sanottiin, että ”väsytetään oppilaitoksissa olevia ihmisiä”.

Varmaan osa väsy, mutta jos on 60 hakemusta ammattikorkeakoulukokeilua varten ja jos nuorisokokeiluita eli raja-aidan madaltamista koskevia kokeiluhakemuksia on erittäin paljon, se osoittaa, että meillä on oppilaitoksissa innostuneita ihmisiä, jotka ovat valmiita kokeilemaan uutta. Pikemminkin tulee olemaan ongelma, että kun innostusta on näin paljon, kokeiluhakemuksia on niin paljon ja kun kuitenkin kokeilun luonteeseen kuuluu, että pitää olla rajallinen määrä, niin miten voidaan käyttää hyväksi sitä innostusta, mikä on tällä hetkellä opettajienkin piirissä? Minä en antaisi niin huonoa arvosanaa opettajille, vaan olen päinvastoin todennut, että nyt on monella taholla innostunut henki. Sitä pitää ylläpitää ja edistää.

Ed. Pekkarinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Pyysin puheenvuoron ministeri Kasurisen puheenvuoron johdosta. Ymmärsin hänen sanoneen suurin piirtein, että nyt pitäisi katsoa, mihin hallituksen ammattikorkeakouluidealla pohjimmitaan pyritään. Ymmärsin hänen tätä peräänkuultavan. Juuri niin, sen me haluaisimme tietää, mihinkä sillä pyritään. Nimittäin se, mitä selonteossa nyt sanotaan, pyrkimys siihen, että ammattikorkeakoulupaikkoja varattaisiin noin puolelle ikäluokasta, on sellainen tavoiteasettelu, joka on kyllä todella radikaali, jos se näin on käytännössä kuin sinne on kirjoitettu. Jos näin menetellään, sehän käytännössä merkitsee ymmärtääkseni sitä, että koko keskiasteen koulutusjärjestelmään sillä on hurjan radikaalit vaikutukset ja seuraamukset. Se mullistaa monella tavalla koko keskiasteen, sekä yleissivistävän että ammatillisen keskiasteen, koulutusjärjestelmän. Näitä kytkentöjä tässä ei ole pohdittu ollenkaan.

Tämän sanominen ei tarkoita sitä, että vastustaisin tai me vastustaisimme ammattikorkeakouluja. Ei lainkaan. Niitä tarvitaan, suurin piirtein sen idean pohjalta, mitä hallitus esittää. Mutta sellaisen vision luominen, jossa puolelle ikäluokalle nämä koulutuspaikat tarjottaisiin, tuntuu todella ainakin näillä esittelyillä, mitä näihin selontekoihin liittyy, monella tavalla epärealistiselta ajatukselta. Tuntuu siltä, että enemmän pyritään nimenmuutokseen, nykyisen ammatillisen keskiaskeen koulutuksen nimenmuutokseen ammat-

tikorkeakoulunimikkeeseen alle. Toivon, että tähän ei tällä hyvällä idealla suinkaan päädyttäisi.

Opetusministeri Taxell: Arvoisa puhemies! Toivon, että ed. Pekkarinen on lukenut pöytäkirjat eilisestä keskustelusta tai kuunnellut sitä työhuoneessa, koska tästä keskusteltiin laajasti. Sanoin ed. Isohookana-Asunmaalle eilen, että minäkin olen pitänyt 50 prosentin tavoitetta vähän liiankin kunnianhimoisena, mutta minusta on hyvä, että tällainen visio on olemassa.

Nyt olisin vähän tarkistamassa kantaani. Sanoisin, että tämä ei ole lainkaan radikaali arvio. Olen siis pikemminkin nostamassa tavoitetta kuin alentamassa sitä. Olen nimittäin eilisen jälkeen hankkinut numeroita, jotka ovat hyvin mielenkiintoisia, jotka osoittavat, että opistoasteella opintolinjoilla aloitti vuonna 1989 jo 32 600 oppilasta elikkä puolet ikäluokasta. Aloitti siis jo silloin opistoasteella.

Nykyisten arvioiden mukaan, eikä opetusministeriöön pelkästään, vaan yleisten yhteiskunnallisten arvioiden mukaan — tässäkin on kahdenlaista keskustelua samanaikaisesti — nyky-yhteiskunnassa yleensä esiintyvien arvioiden mukaan heti seuraavan vuosisadan alussa elikkä seuraavan vuosikymmenen alussa ns. suorittavaa työtä tai suorittavia ammatteja varten on korkeintaan neljäsosa ikäluokasta. Tämä on se laskelma, mikä nyt on olemassa. Siitä on jonkinlaisia arvioita myöskin tässä selonteossa, mutta on tällaisia, ellei ennusteita, niin kuitenkin trendinomaisia arvioita tulevaisuudesta. Jos tämä tulee olemaan kehitys, niin ainoa vastaus tähän on nimenomaan se, että pyrimme sellaiseenkin tavoitteeseen, mitä ed. Isohookana-Asunmaa eilen, ed. Pekkarinen tänään ja minäkin eilen olemme pitäneet hyvin kunnianhimoisena. Kuka meistä voi sanoa, ettei suomalaisena koulutuspolitiikka saisi olla kunnianhimoisen? (Ed. Pekkarinen: Ei ollenkaan! Pitää olla!) Päinvastoin, siihen pitää nimenomaan pyrkiä.

Lisäksi totean tyytyväisenä, että vaikka täällä nyt kritisoidaan yhtä ja toista, niin muistuvat aina lämmöllä mieleen kaikki ne keskustalaiset kansanedustajat, jotka harvase päivä tulevat luokseni puhumaan siitä, miten ammattikorkeakoulukokeilu pitää aloittaa juuri heidän paikkakunnallaan.

Ed. Astala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Kanervalle totean, että nyt on nimenomaan nuorisokouluvision osalta päätettävä mielessään, onko valmis antamaan valinnaisuutta ja yksilön valinnan mahdollisuuksia koko nuorisoasteen ikäluokalle. Te olette antamassa näitä valinnan mahdollisuuksia vain lukioille omien sanojenne mukaan. Te ette halua poistaa raja-aitoja nuorisoasteelta, mikä nimenomaan tuottaa sen tilanteen, että valinnaisuuksia ei ole mahdollisuutta toteuttaa eikä oppilaan ottaa niitä vastaan. Näin, ministeri Kanerva, asianlaita on. On siis todella madallettava nuorisoasteen koulujen raja-aitoja ja yhteistyön esteitä poistettava. Sen tähden nuorisokouluvision on hyvä. Miksi ihmeessä ette ole sallimassa korkeatasoista perussivistystä kaikille nuorisoasteen piirissä opiskeleville? Nuorisokouluvision nimenomaan perustuu korkean perussivistyksen antamiseen kaikille. Se perustuu myös työn hallinnan muuttumiseen, kaikkeen siihen uuteen, mitä edellytetään myös työntekijöiltä tänä päivänä. Teillä on tavattoman vanhakantainen koulutusmyytti, todellinen megamyytti, edelleenkin mielessänne. Sitä todella ihmettelen.

Ed. Isohookana-Asunmaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Kanerva otti esille hyvin tärkeän asian, josta toivoisi paljon laajempaa keskustelua kuin tähän saakka on käyty, nimittäin vaihtoehtokouluproblematiikan. Haluan todeta, että keskustan kanta tähän ei ole passiivinen. Emme halua luoda rinnakkaiskoulujärjestelmää. Haluamme, että peruskoulua kehitetään. Se tulee olemaan ensisijainen tavoite meille. Peruskoulun sisälle on mahdollista luoda hyvin monenlaisia vaihtoehtoja, joita tänään jo toteutetaan, mm. montessorikouluideologia on hyvin peruskoulun sisällä toimiva, freinet- ja steinerpedagogiikkaakin siellä voidaan toteuttaa.

Haluan ministerille myös todeta, että laki antaa mahdollisuuden todella hyvin moniin vaihtoehtoihin jo peruskoulun sisällä. Toivon ja keskusta toivoo, että lakia voitaisiin väljentää vielä niin, että valinnaisuutta ja yksilöllisyyttä voitaisiin lisätä peruskoulun sisällä, koska sillä on niin monia etuja verrattuna rinnakkaiskoulujärjestelmään.

En malta olla myöskään toteamatta, kun satun olemaan alan ammattilainen, että pe-

ruskoulussa ei suinkaan, ministeri Kanerva, toteuteta yhtä ainoaa opetusmenetelmää. Jos ministeri Kanerva joskus vierailisi peruskoulun ala-asteella tai yläasteella, hän voisi todeta, että jopa yhden tunnin aikana opettaja käyttää hyvin monia opetusmenetelmiä. Tämä juuri onkin peruskoulun rikkaus. Siellä opetus voi olla erittäin laadukasta ja monipuolista, mutta siihen tarvitaan resursseja. Muun muassa opetusryhmäkoko tulisi saada oleellisesti alemmaksi kuin se tällä hetkellä on ja muutenkin voimavaroja opettajille niin, että monipuolisia vaihtoehtoja todella voitaisiin käyttää.

Ministeri Kanerva: Herra puhemies! Ensinnäkin mitä tulee keskustapuolueen suunnasta esitettyihin puheenvuoroihin, niin toteaisin, että politiikassa on hirveän tärkeätä se, että on tahto eikä 360 asteen ympyrä, sillä linja pitää löytää, puoli pitää valita ja suunta pitää ottaa. Ei voi samassa puheenvuorossa olla kovin monta mieltä toisensa poissulkevalla tavalla. Nyt halutaan ottaa kaikkia syleileviä kannanottoja, että ollaan kaikkien kanssa samaa mieltä. Tulkaa ulos kuorestanne ja kertokaa, mikä teidän linjanne on, selkeämmällä, linjaavammalla ja konkreettisemmalla tavalla, niin keskustelussa päästään jollakin tavalla eteenpäin. Näissä asioissa täytyy olla jonkinlainen poliittinen rehellisyys takana, kun aiotaan ottaa niin kantaa, että siitä myös rakennuspuita koulutuspoliittista järjestelmää ja koulutuksellista sisältöä koskeviin kantoihin otetaan.

Mitä tulee raja-aitojen madaltamiseen, niin siihen kutsuun löytyy helposti myönteinen vastaus. Koko inhimillinen kirjo kai kulkee siihen suuntaan tällä hetkellä inhimillisissä yhteisöissä ja valtioiden tasolla ja missä hyvänsä, että raja-aidat madaltuvat, ja se on oikein. Sitä ei kukaan käy kieltämään. Päinvastoin sitä on hallitusti kyettävä edesauttamaan ja valinnaisuutta kaikin tavoin lisäämään. Mutta jos lukio ja nuorisoasteen muu koulutus toteutetaan niin, että kummankaan lähtökohdista ei pidetä kiinni, vaan niistä tehdään yhteistä mössöä, niin olen vakuutunut siitä, että juuri ne ongelmat, jotka tällä hetkellä ovat tällä koulutusasteellamme, jäävät ratkaisematta. Kyllä molempia täytyy kyetä kehittämään niiden omista lähtökohdista ja tarjota raja-aitojen madaltamista ja

yhteistyötä, mitä puheenvuorossani yritin sanoa.

Ei suomalainen yhteiskunta pärjää tulevaisuuden Euroopassa, tuskin edes tämän päivän Euroopassa, mikäli tässä maassa ei pidetä vahvasti kiinni niin korkeatasoisesta peruskoulutuksesta jokaiselle suomalaiselle, että se todellakin on toimiva. Ei tulevaisuuden yhteiskunnan visioissa ole sellaista näkymää löydettävissä, jossa pärjättäisiin huonolla peruskoulutuksella, joka rapauttaisi ihmisten henkistä kuntoa, joka ruineeraisi meidän henkisiä lähtökohtiamme. Kyllä meidän täytyy kyetä lähtemään siitä, että perusta, kivi-jalka, ihmisen henkiselle ja myös fyysiselle itsensä toteuttamiselle on sen kaltainen, että kyetään muuntuviissa olosuhteissa myös sopeutuvalla tavalla pärjäämään ja elämisen ehdot näissä olosuhteissa täyttämään.

Sen vuoksi korkeatasoinen perussivistys on ilman muuta selvää, mutta ei niin, että me olemme rakentamassa 11—12-vuotista peruskoulua. Ei sellaista kannata lähteä tekemään, vaan näitä täytyy kehittää niitten omista lähtökohdista käsin. Sen vuoksi kannattaa myös ottaa muuta tässä keskustelussa huomioon kuin opinkappaleenomaisesti nuorisokoulu. Kannattaa myöntää, että silläkin saattaa olla kriittisiä puolia. Näin ollen sitä kannattaa kokeilla. Kannattaa katsoa, mitä se tuo tullessaan, mutta jos siitä tehdään opinkappale ja se on pakollinen, kangistava, kaavamainen ratkaisu, (Ed. Astala: Ei se ole sellainen!) niin minä en ymmärrä, minkä takia siitä ollaan kulkemassa muualla Euroopassa pois. Valinnaisuutta ja valinnanvapauden lisäämistä voinee hakea myös muutoin koulujärjestelmän puitteissa.

Ed. Ryyänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Kanerva aikaisemmassa puheenvuorossaan totesi, ettei tässä koulutuskeskustelussa ole kovinkaan olennaista, olemmeko me nuorisokoulun puolesta vai sitä vastaan. Minusta tämä riippuu kyllä aika paljon siitä, mitä nuorisokoululla käsitetään. Tarkoitetaanko, että tässä koulutuskeskustelussa päähuomio kiinnitetään rakenteelliseen ja hallinnolliseen uudistukseen ja pyritään hallinnollisesti erilliseen uuteen nuorisokouluun, joka yhdistää lukion ja ammattikoulun? Pelkään, että tällainen malli tulisi merkitsemään molempien koulumuotojen tason laskua.

Mutta jos me tarkoitamme nuorisokouluvisiolla nuorisostaan koulutuksen kehittämistä joustavien yhteistyömallien suuntaan, niin siitä me todella tarvitsemme ja siitä me kannatamme. Kyllä keskiasteen kahtiajakaisuus on sellainen, että siitä on päästävä irti ja kehittämään yhteistyömahdollisuuksia paljon suuremman yksilöllisyyden ja valinnaisuuden pohjalta. Edellytyksenä on mm. ylioppilastutkinnon kehittäminen yksilölliseksi ja valinnaiseksi ja ainakin lukion luokattomuus, mielellään ammatillisenkin koulutuksen jonkinlainen kurssimuotoinen jaksottaminen, jolloin yhteistyömallit ovat joustavasti mahdollisia.

Vielä vaihtoehtokouluasiasta. Ed. Isohoo-kana-Asunmaa kertoi keskustan kannan, mutta kun ministeri Kanervasta tuntuu, että se ei ollut selkeästi kerrottu, niin yritän vielä kerran toistaa. Me todella tarvitsemme vaihtoehtoja pedagogiikkaa. Se rikastuttaa koulutuksen kehittämistä. Sitä haluamme rohkaista ja lisätä, mutta vaihtoehtoisuus on tuotava peruskoulun sisälle rikastuttamaan sitä koulutusta, joka ulottuu kaikille, eikä niin, että me luomme uuden rinnakkaiskoulujärjestelmän, joka on epätasa-arvoinen, jos me avaamme kaikki portit ja kaikki resurssit uudelle koulumuodolle.

Opetusministeri Taxell: Arvoisa puhemies! Ed. Ryyänen hyvin asialliseen puheenvuoroon haluaisin ensiksi sanoa ensimmäisen osan osalta, että nuorisokoulu on visio kehityksen suunnasta. Minä toistan tämän nyt 15 kerran pelkästään tämän keskustelun aikana.

Mitä tulee vaihtoehtokouluihin, olen peruskoulun kannattaja. Minusta ei ole mitään syytä lähteä perustamaan vaihtoehtokouluja. Siitä ei olekaan kysymys, mitä minä pidän tärkeänä ja mitä päätöksiä yhteiskunta tekee ja mitä vaihtoehtopedagogiikkoja yhteiskunta saattaa tuoda peruskouluun opettajien tai kunnan tai koulun johtokunnan toimesta. Minusta siihen pitää mennä huomattavan paljon enemmän, ja deregulaatiota lisäämällä siihen myös päästään.

Kysymys on siitä, että siitä huolimatta näyttää esiintyvän ihmisiä, jotka oma-aloitteisesti lähtevät perustamaan vaihtoehtokouluja. Hallitusmuodon mukaan heillä on tähän oikeus. Ne lapset, jotka käyvät tällaista koulua, eivät kuitenkaan ole taloudellisesti

samassa asemassa, koska yhteiskunta ei tällaista toimintaa tue. Lisäksi heidän on suoritettava, kuten tiedämme, kuulustelu koululautakunnan päättämällä tavalla lukuvuoden lopussa. Tästä huolimatta tällaisia kouluja on perustettu tusinan verran suurin piirtein. Minun näkemykseni on se, että meillä on hyvä peruskoulu. Minä luotan tähän peruskouluun, mutta kuka minä olisin päättämään, että minä välttämättä olisin enemmän oikeassa kuin ne vanhemmat, jotka taloudellisin uhrauksin ovat vaihtoehtoisen pedagogiikkaan valmiita kovasti uskoen siihen, että se tuo jotain uutta.

Miksi näin on? Se on niinsanotusti hyvä kysymys, miksi näin on, mutta useimmissa Länsi-Euroopan maissa on näin tapahtunut, eikä ole odotettavissa, että Suomi tässä suhteessa poikkeaisi. Aina on olemassa sellaisia, jotka haluavat olla vähän toisella linjalla. Hallituksen käsitys on se, ja siihen nyt tullaan pyrkimään, että voidaan perustaa sellaisia kouluja, jotka edustavat kansainvälisesti tunnettuja pedagogisia suuntauksia, kuten sanoin puheenvuorossani, kohtuullisessa määrin. Pitää tehdä valtioneuvoston päätöksiä ja sopimuksia ja olla mukana kunnan koulujärjestelmässä.

Mutta se ei merkitse, että yhteiskunta, joka vastaa peruskoulusta, ei voisi kiinnittää yhä enemmän huomiota peruskoulun kehittämiseen ja onkin kiinnittänyt. Meillä on, kuten olen sanonut ja sanoin äsken, hyvä peruskoulu. Opetusryhmien kokoonkin on viitattu. Meillä on pienempiä opetusryhmiä tänään pakollisessa koulussa eli peruskoulussa, jota muuten voitaisiin ruveta taas kutsumaan kansakouluksi, kun se kerran nyt on kansakoulu sanan varsinaisessa mielessä, kuin koskaan aikaisemmin, joten ei voi väittää, ettei olisi panostettu. Minusta tätä voimavaraa pitää käyttää yhä enemmän ja sitä nimenomaan peruskoulun kehittämiseksi.

Edustajat Mattila, Kietäväinen ja Heikkinen merkitään läsnä oleviksi.

Ed. Siuruainen: Herra puhemies! Koulutus ja kouluttautuminen on kansan ja yhteiskunnan keskeisin kulmakivi. Koulutuksen tärkeimpiä lähtökohtia on turvata yhteiskunnan kehittyminen, kaikinpuolisen

hyvinvoinnin edistyminen ja yksilöiden eheän persoonallisuuden rakentuminen. Koulutuksen sisältö edellyttää entistä enemmän ympäristötietoutta ja kansainvälistymistä. Koulutukselta odotetaan nykyään myös vastauksia sosiaalisten rakenteiden vahvistumiselle, jotka ovat kovasti heikenneet.

Onko suomalainen koulutusjärjestelmä hyvä ja toimiva? Kysymykseen ei ole saatavissa selvää vastausta. Eräs kouluhallinnon virkamies totesi hiljan eräissä seminaarissa: ”Suomalaiset kasvatustieteilijät ovat tarkkaan tutkineet, milloin oppilaat haukottelevat luokassa, mutta yksikään tutkimus ei anna vastausta siihen, miten suomalainen selviää yhteiskunnassa käytyään läpi suomalaisen koululaitoksen.” Tätäkin selontekoa arvioitaessa kiusaa hyvän tutkimustiedon puute. Koulutuksen onnistumiseen vastaukset on koottava toisaalta eri alojen menestymisestä ja toisaalta epäonnistumisen laajuudesta.

Koulutusjärjestelmäämme voidaan pitää varsin hyvänä. Suomi on lyhyessä ajassa kohonnut taloudeltaan ja kulttuuriltaan hyvin kehittyneiden valtioiden joukkoon, ja tasa-arvoakin meillä on pystytty lisäämään. Se on merkki onnistumisesta. Toisaalta on toki ongelmiaakin. Kouluttautumismotivaatio ei ole kovin korkea, keskeyttämistä esiintyy, tutkintoajat venyvät, kouluhäiriöt ovat yleisiä, ja koulutetunkaan työvoiman kysyntä ja tarjonta eivät kohta. Ongelmat ovat sekä rakenteellisia että alueellisia.

Kodin ulkopuolinen osallistuminen lastentarhoihin, esikouluun ja päiväkerhoihin on lisännyt lasten kypsyttää aloittaa koulu jo kuusivuotiaana. Valinnanvapaus koulun aloittamisajankohdasta on toteutettava. Lapsen koulukypsyys, koulumatkat ja muut olosuhteet pitää saada ottaa aloittamisajankohdassa riittävästi huomioon.

Suomen peruskoululaitos on mielestäni hyvä. Ala-asteen kouluverkko on pidetty toimivana syrjäseuduillakin niin pitkään kuin on mahdollista. Oma yläaste on katsottu pienenkin kunnan peruspalveluksi. Syrjäseutujen oppilasmäärien lasku edellyttää luultavasti lähitulevaisuudessa myös uusien etäisopiskelujärjestelmien kehittämistä. Me tuskin haluamme palata oppilasasuntolajärjestelmään.

Peruskoulu poisti eron kansalaiskoulun ja keskikoulun välillä. Nyt jokaisella oppilaalla

on periaatteessa yhtäläiset mahdollisuudet hakeutua jatkokoulutukseen. Peruskoulun ongelmana on kuitenkin tasapäistäminen. Kehittyneiden ja motivoituneiden oppilaiden edistymisen katto on liian lähellä keskiarvoa. Toisaalta teoria-aineiden suuri osuus ja oppimismotivaation puute aiheuttavat häiriöitä suurissa opetusryhmissä.

Peruskoulun sisällön kehittäminen on 1990-luvun eräs suurimpia koulutuspoliittisia haasteita. Koulupinnaus, koulukiusaaminen, häiriökäyttäytyminen on huolestuttavan suurta nykyisessä peruskoulussa. Ilmiö on kiistatta kytkennöissä yhteiskunnan muuhun rakennemuutokseen, perheiden hajoamiseen ja sosiaaliseen pahoinvointiin.

Peruskoulun sisällön kehittäminen on asetettava vaihtoehtokoulujen edelle. Kokeilu- luonteisina ja kunnan valtionapua nauttivan kouluhallinnon alaisuudessa on syytä sallia myös vaihtoehtokouluja. Niissä voidaan kokeilla erilaisia pedagogisia menetelmiä, joista hyviä ratkaisuja on syytä siirtää peruskouluun. Villien vaihtoehtokoulujen salliminen jakaisi lapsia varallisuuden ja mahdollisuuksien mukaan ja samalla vaarantaisi varsinkin vähälapsisilla seuduilla varsinaisen peruskoulun kehittämistä.

Nuoren ratkaisevalle ammatinvalinnalle 16 vuoden ikä on liian alhainen. Tämä ja arvostustekijät ovat kohottaneet lukiokoulutuksen osuuden korkeaksi verrattuna yliopilaiden nykyisiin jatkomahdollisuuksiin. Lukion ja ammattikoulutuksen tilalle tarjotaan yleistä nuorisokoulua. Tässä vaiheessa kouluihmisenä olen lukion ja ammattikoulutuksen kehittämisen kannalla ainakin alkuun erikseen.

Lukion kurssimuotoisuutta ja aineiden valinnanmahdollisuutta pitää lisätä, mutta samalla pitää turvata vähintään nykyinen tiedon taso tiedekorkeakouluihin pyrkiville. Siitä ei ole varaa tinkiä. Luonnontieteellisiä aineita, matematiikkaa ja tekniikkaa pitäisi lisätä ja käytännön kielitaitoa lukioissa parantaa. Lukion kuluessa pitäisi pystyä suuntautumaan haluamalleen alalle myöhempää elämää varten.

Herra puhemies! Ammattikoulutusta myöskään ei saa väheksyä. Monet nuoret haluavat pian käytännön työhön ilman piinallisia pulpettivuosia. Vasta usean työvuoden jälkeen he ehkä ovat kypsiä jatkamaan opintojaan. Yhteiskunnassa aina tarvitaan

tavallisia ammatti-ihmisiä, joiden elämän perusvire lähtee työstä ja elämästä ilman pitkää ja kivuliasta kouluvaihetta. Heitä varten pitää olla joustava oppisopimus- ja ammatillinen aikuiskoulutusjärjestelmä. Meillä pitää tunnustaa, että "learn by doing" eli "oppia tekemällä" on yhä tulevaisuudessa arvossa.

Opistoasteen koulutusta esitetään muutettavaksi ammattikorkeakoulujen suuntaan. Perusteluna on opetuksen tason kohottaminen ja koulutuksen arvostuksen lisääminen. On totta, että eräillä koulutusaloilla on syytä siirtyä ammattikorkeakoulujärjestelmään. Opistojen pelkkä nimenmuutos siihen ei riitä. Koulutuksen tason pitää todella tuntuvasti kohota, mikä ei ole niinkään kiinni varoista kuin kouluttajien henkisistä ja taidollisista resursseista. Mikään ei nykyiselläänkään saa estää opistojen yhteistyötä ja tason nostamista.

Edelleen on syytä tunnustaa, että urautuneiden opistojen asemesta pitää luoda uusia ajan vaatimia koulutusohjelmia. Ammattikorkeakouluista pitää olla myös mahdollisuus siirtyä tiedekorkeakouluihin, ja ammattikorkeakoulutuksessa tulee käyttää tuotantoelämän kouluttajia ja myös tuotantoelämästä tulevia opiskelijoita. Ei pidä unohtaa myöskään ulkomaisten kouluttajien käyttöä, koska ammattikorkeakoulujen pitää juuri välittää tuotantoelämän ja koulutuksen yhteistä vuorovaikutusta parempaan suuntaan.

Ammattikorkeakoulujen perustamisessa on kaksi linjaa, ensiksikin paikata nykyistä korkeakouluverkostoa tai toiseksi kehittää koulutusvaatimusten mukaan todella uusia ammattikorkeakouluksikköjä. Vaikka koulutusyksiköt ovatkin maakuntien kehityksen vetureita, kannatan enemmän uuden tyyppisten ammattikorkeakouluksikköjen muodostamista nyt jo kokeiluvaiheessa eli siis ei pelkkää aluepolitiikkaa vaan selkeää tarpeellista koulutuspolitiikkaa.

Tiedekorkeakoulujen resurssointia tulee edelleen jatkaa nykyisellä linjalla. Autonomiamia ja tulosvastuullisuutta pitää lisätä. Tiedekorkeakoulujen on lisättävä kotimaista yhteistyötä ja kansainvälistyttävä entistä enemmän. Korkeakouluihin pitää palauttaa välitutkinnot, uudistaa koulutuslinjoja, lyhentää tutkintoaikoja ja tehostaa jatkokoulutusta. Tohtorin tutkinto pitäisi saada alle kymmenen vuoden yliopistokoulutuksen aikana eli

siis alle 30-vuotiaana. Korkeakouluissa pitää lisätä hyvän opetuksen arvostusta — siis korostan: hyvän opetuksen arvostusta — tutkimuksen rinnalla.

Täydennyskoulutuksen asemaa pitää vahvistaa joustavan jatkokoulutuksen antajana. Toisaalta täydennyskoulutuskeskukset ovat tiedekorkeakoulujen ja ympäröivän yhteiskunnan välisiä tärkeitä kehitysilinkejä. Koulutuslaitokset ovat toiminnassaan näin ollen vastuussa myös alueittensa kehittämisestä ja kansainvälistämisestä.

Arvoisa puhemies! Koulutus on yhteiskunnan ohjauksen perusmetodi. Opetushallinnon byrokratiaa ja urautuneisuutta on tuntuvasti purettava. Päättäväisyyttä on annettava lähemmäksi perusyksikköjä. Selonteon periaatteen mukaan yhteiskuntaan on juurrutettava jatkuvan kouluttautumisen periaate. Periaate on saatava juurtumaan jokaiseen Suomen kansalaiseen. Se onnistuu vain kasvatuksen ja motivoivan koulutuksen avulla. Erilaisuuden tunnustaminen, luovien kykyjen vaaliminen ja osaava sallivuus sekä niistä lähtevä hyvä koulutus takaavat pienen kansan menestymisen ja hallitun kansainvälistymisen. Tavoitteet sisältyvät monilta osin hallituksen antamaan selontekoon, kun niitä oikein tulkitaan.

Erityisesti, herra puhemies, haluan ministeri Taxellille antaa kiitoksen hänen asenteestaan tulevaan koulutukseen. Monia vaihtoehtoja pitää valmistella, mutta käyttöön pitää ottaa niistä vain parhaat.

Ed. T. Roos: Arvoisa puhemies! Sosialidemokraattien ryhmäpuheenvuoron pitäjä ed. Kalliomäki viittasi puheenvuoronsa lopussa siihen, että ryhmän jäsenet puheenvuoroissaan puuttuvat kohtiin, joita ei ollut mahdollista liittää varsinaiseen ryhmäpuheenvuoroon. Sekin ilmoitus kertoo selkeästi siitä, että koulun ja koulutuksen kenttä on laaja, eloa on paljon, korjaajia samoin. Oma puheenvuoroni pyrkii omalta vaatimattomalta osaltaan lisäämään juuri tätä käsitystä.

Aivan yllättäen eilen nousi melkein päsekselluimmaksi asiaksi oppisopimus, ja kun puheenvuoroni olin jo aikaisemmin kirjoittanut, puutun siihen, vaikka taisi eilen tulla kaikki sanottua ja ehkäpä vähän enemmänkin.

SAK:n puheenjohtaja Pertti Viinanen piti menneen huhtikuun alussa Mikkelissä pu-

heen, joka erityisesti työnantajapuolella herätti huolestunutta huomiota. Ottihan Viinanen reippaasti kantaa nykyiseen oppisopimuskoulutukseen ilmoittaen käsityksensä olevan, että perinteinen — siis nykyinen — oppisopimuskoulutus on aikansa elänyt. Tuo ilmoitus selkeydessäänkin aiheutti kirjoittelua, joka aivan joka kohdassaan ei ilmentänyt puheenjohtaja Viinanen tarkoitusperiä.

Oppisopimuskoulutushan syntyi aikana, jolloin valtaosa nuorista eräillä alueilla ja aloilla meni työhön ilman ammattikoulutusta. Oppisopimuskoulutusta todella tarvittiin silloin. Viinanen ajatus oli, että nykyinen oppisopimuskoulutus pitäisi nykyistä kiinteämmin kytkeä oppilaitosten yhteyteen. Hänen mielestään nyt tarvitaan työpaikkakoulutusta, jossa oppilaitosten rooli on keskeinen. Olen ollut ymmärtävinäni myös, että työnantajapuolella nyt sitten pelätään, että koulutuksesta pyritään nykyistä suurempi taloudellinen vastuu siirtämään työnantajille. Tämä pelko, missä määrin sitä sitten esiin-tyykin, on aiheeton.

Oppisopimusmuotoista koulutusta minunkin mielestäni on syytä kehittää. Näen siihen montakin syytä. Sen lopettamiseen tuosta vain en näe niitä yhtäkään. Meillä ei kunnilla ole eikä tulekaan olemaan varoja hankkia opetuksessa tarvittavia koneita tai laitteita aivan siinä tahdissa kuin niitä teollisuus vaihtaa. On syytä siis antaa arvoa sille, että oppi saadaan välineillä, joita työelämässä tullaan käyttämään. On myös aloja, joiden koulutus on alan harvinaisuudenkin vuoksi vaikea järjestää muuta kautta kuin oppisopimusteitse.

Itse asiassa melkein päsekselluimmaksi ongelmaksi pidänkin sitä, että nuori peruskoulusta valmistunut elää ikäkautta, jolloin houkutukset ovat suuret pudota koulun ja työpaikan väliin. Haluan uskoa ja uskonkin, että normaali suomalainen on edelleen ahne työlle, naali työlle, niin kuin meillä päin sanotaan. Tätä jaloa ominaisuuttamme tulee vaalia eikä sallia asettaa mitään esteitä sen toteutumisen tielle. On myös tunnustettava, että monen nuoren kohdalla mitta koulua ja koulunkäyntiä kohtaan on niinsanotusti täynnä. Työntekoon silti halua saattaa olla. Oppisopimuskoulutus mielestäni on varsin sopiva väylä näiden nuorten käydä. Älkäämme siis hylätkö sitä, mutta kehittäkäämme

sitä tämän päivän työelämän ja nuorison tarpeita vastaavaksi.

Arvoisa puhemies! Kulunut ja täälläkin hyvin käytetty fraasi kuuluu, että me elämme lisääntyvässä määrin koulutusyhteiskunnassa. Sana pitää paikkansa. Ihan vain ohimennen mainittuna esimerkkinä voi tästä mainita viimeksi tehdyn tuposopimuksen. Nimittäin sen ensimmäisenä kohtana työntekijä- ja työnantajajärjestöt kirjasivat aikuiskoulutusrahakokeilun vakinaistamisen, ja muutakin aikuiskoulutusta koskevaa sopimus sisälsi. Havainto tuntuu hyvältä. Se osoittaa, että niin verstaalla kuin konttorissakin on huomattu koulutuksen arvo ja merkitys.

Meidän peruskoulumme on jälleen kerran joutunut arvostelun kohteeksi. Nyt sitä eivät enää ammu märkähattupaimenet, vaan tarjotaan peruskoulun tilalle ja rinnalle erilaisia vaihtoehtokouluja, joista tänäänkin on ehditty jo puhua. Ajatus näkyy eräillä tarjoajilla kulkevan niin, että peruskoulusta ja peruskoulussa oppilaan luovuus on kuollut, kuollettukin ja että opettajakaan ei peruskoulun tiukkojen säädösten puristuksissa voi olla luova. Minä kysynkin nyt, mikä pykälä peruskoululaissa tai -asetuksessa kieltää peruskoulun opettajalta luovuuden. Minä en pitkänkään etsiskelyn jälkeen sieltä ole selasta löytänyt. Sitä ei nimittäin siellä ole.

Kulunutta sanontaa edelleen apuna käyttäen minäkin olen sitä mieltä, että yhteiskunta ympärillämme muuttuu ja että koulun tulee seurata tiukasti omaa aikaansa. Kansakoulu riitti tälle kansalle noin sata vuotta. Varallisuuden ja asuinpaikan mukaan lisämahdollisuuksia tarjosi oppikoulu. Rippikoulu täydensi kansakoulun opetusta, ja muu jäikin sitten elämänkoulun varaan.

Siinä olen arvostelijoiden kanssa jyrkästi samaa mieltä, että peruskoulua pitää kehittää niin oppisisältöjen kuin hallinnonkin puolelta, mutta ei sitä varten tarvita kilpailuvia eliittikouluja. Tehkäämme peruskoulu oman alansa eliitiksi. Näiden vallan loistaviksi arvioitujen vaihtoehtoisten kilpailijoidenkin luokissa epäonnistutaan nuorten opettamisessa ja käsittelyssä. Kuka sitten korjaa nämä eliittikoneiston rattaisiin juutuneet? Peruskoulupa tietenkin.

On myös sanottu, että vaihtoehtokoulut eivät yhteiskunnalle tule peruskoulua kilpailijaksi. Tämä ei tarkkaan ottaen pidä aina paikkaansa. Jollakin paikkakunnalla oppilai-

den runsas siirtyminen vaihtoehtokouluun aiheuttaa peruskoululuokkien tyhjentymistä, peruskoulun tyhjäkäyntiä, näistä syistä johtuvia koulumatkojen pidentymisiä ja lisääntyviä koulukuljetuksia jne. Niitä menoja ei kirjata vaihtoehtokoulun tilille vaan peruskoulun momentille.

Peruskoulua voidaan kehittää, sen sisällä ja koulujen kesken vaihtoehtoja lisätä ja muutenkin pitää koululaisen ja opettajan kättä ns. ajan valtimolla. Sieltä nimittäin on edelleen tunnistettavissa suomalainen venekäynti ja syke eikä muualta vieraista kulttuureista tänne ihailtavaksi ja matkittavaksi tuotu muotikoulun jyskytys.

Herra puhemies! Nyt ihan tietten tahtoen sohaisten sitten muurahaispesään, kun puutun opettajankoulutukseen. Nyt se ei ole mielestäni ihan sopivimmassa asemassa. Sen tasoa ei missään nimessä tule laskea. Siitä varmaan olemme yhtä mieltä. Siltikin uskan olla sitä mieltä, että peruskoulunopettajankoulutus vie nykyisellään kohtuuttoman pitkän ajan. Minä palauttaisin sen kolmeksi, enintään neljäksi vuodeksi ja muutaman luokassa käytetyn opetusvuoden jälkeen antaisin opettajalle puoli lukuvuotta sapattivapaa täydennyskoulutukseen toistuvana. Omasa kokemuksesta tiedän, että tuolloin olisi paljon kysyttävää ja opiksi otettavaa ja oppimismotivaatio olisi korkea, tulokset samoin. Mutta korostan todella vielä, että kysymys ei ole ollenkaan, kun näin ajattelen, siitä, että tasoa laskettaisiin, mutta jotakin siinä korjattaisiin.

Ministeri Taxell puheessaan sanoi, että yhtä tärkeää kuin etsiä oikeita vastauksia, on esittää oikeita kysymyksiä. Se oli hyvin sanottu. Koulu ei kehity valmiita vastauksia suoltamalla. Se kehittyy vain kysymällä ja ennakkoluulottomalla ongelmien syntysijoille tunkeutumisella. Se on edellytys sille, että me menestymme uudessakin Euroopassa ja kykenemme käyttämään kaikki ne henkiset voimavarat, jotka nuorisossamme ja lapsissamme suomalaisena perimänä ovat.

Arvoisa puhemies! Aivan lopuksi vielä muutama sana erityisopetuksesta. Sen tarve monissa muodoissaan on kasvava. Yhteiskunnan rytmi on nyt sellainen, että nuoren ihmisen kestokyky on kovalla koetuksella. Viimeksi tehty eläkeikäratkaisu oli erityisopettajain kohdalla sellainen, että se pitäisi nopeasti korjata. Alalle ei ole kohta tulossa

väkeä, ja erityisopettajana ei voi menestyä leipäpappi. Tulee kuitenkin vielä aika, jolloin niistäkin on puutetta, jos ei jotain tehdä.

Puutun vielä erityisopetuksen osalta yhteen itse läheltä koettuun, vähäpätöiseltä näyttävään asiaan; sitä se ei kuitenkaan ole erityisesti apukoulumuotoisessa erityisopetuksessa mukana oleville. Ensinnäkin olen sitä mieltä, että apukoulu-sanalle pitäisi löytää parempi ja leimaamattomampi vastine. Nykyinen ei ole hyvä. Siitäkin osin johtuneeksi, että apuluokille siirtoja on joskus vaikea saada, vaikka ilmiselvää tarve olisikin siirtää oppilas sellaiseen opetukseen, jossa hänen jonkin asteiset puutteensa oppia muiden vauhdissa otettaisiin huomioon.

Testaus suoritetaan yleensä kasvatusneuvoloissa. Niissä testaavan psykologin sana painaa siirtopäätöstä tehtäessä. Testaaja ei kovinkaan usein ole hyvin perillä koulusta. Usein sattuu olemaan juuri sellainen vasta valmistunut maisterityttö, joka näissä asioissa on hyvin varovainen, ja sitten kun oppii, niin lähtee. Varovaisuus taas aiheuttaa epävarmuutta, ja se puolestaan, niin kuin totesin, ilmenee niin, että siirtoja ei uskalletakaan suositella.

Seuranta toimii kyllä niiden oppilaiden osalta, jotka on siirretty erityisopetukseen. Mutta oikeastaan minkäänlaista seurantaa ei ole niiden kohdalla, joita erityisluokalle on esitetty, mutta ei siirretty. Ei voida sanoa jälkeinpäin perustellusti, tuliko tehtyä sittenkin virheratkaisu. Selkeämpi kytkentä kouluun olisi paikallaan ja toteutettavissakin, jos niin halutaan. Siihen suuntaan ilmeisesti ollaankin, hyvä kyllä, menossa.

Erityisopetus eräiltä osiltaan lähenee sosiaalihuoltoakin. Ikävimmiltä osiltaan se johtaa kasvavassa määrin siihen, että lähin kanssakäyjiä on poliisiviranomainen. Kun me koulutusputken toisessa päässä kannamme oikeutettua huolta koulutuksemme korkeasta tasosta, tulee samaa huolta myös osoittaa sinne, missä toisenlaiset elämänongelmat ovat ratkaisua vailla, taikka ne ratkaistaan tavalla, joka ei tätä yhteiskuntaa rakenna vaan repii. Niissäkin tapauksissa on kuitenkin kysymyksessä nuori ihminen, ja hänenkin käsissään on tämän maan tulevaisuus.

Arvoisa puhemies! Toivon vilpittömästi, että eduskunnan sivistysvaliokunta onnistuu työssään käsitellessään perusteellisemmin

tätä selontekoa. Ei ole ollenkaan yhdentekevää, millainen tulee olemaan eduskunnan vastaus. Se on vastaus hyvin moniin kipeisiin kysymyksiin. Toivottavasti se vastaus on uutta luova ja innostava. Me olemme nyt sen tarpeessa.

Ministeri Kasurinen: Arvoisa puhemies! Oppisopimuskoulutus on yllättäen noussut täällä eilen ja tänään käydyssä keskustelussa yhdeksi keskeiseksi keskustelun aiheeksi. Haluan kuitenkin puheenvuoroni osalta todeta eräitä asioita, jotka liittyvät tämän asian mittasuhteisiin.

Oppisopimuskoulutuksen osuushan edustaa meillä noin 2—3:a prosenttia nuorison ammatillisen koulutuksen aloituspaikoista. En halua tämän toteamisella vähätellä mitenkään oppisopimuskoulutusta. Kuten jo eilen sanoin, kaikki ovat yksimielisiä siitä, että työvaltaista koulutusväylää tarvitaan edelleenkin. Toisaalta sitä tarvitaan niille nuorille, joille se sopii paremmin kuin oppilaitosmuotoinen väylä, joka on yleisin. Toisaalta meillä on ammatteja, joihin oppilaitosmuotoista koulutusta ei voida järjestää.

Tuon oppisopimuskoulutuksen suhteellisen aseman esille siksi, ettei mielestäni ole tarpeen virittää oppisopimuskeskustelua siten, että siitä saisi sellaisen kuvan, jonka mukaan keskustelu koskisi suomalaisen ammatillisen koulutuksen perusteita. Suomen ammatillinen koulujärjestelmä nojaa historiallisesti ja pysyvästi oppilaitosmuotoiseen koulutukseen. Siltä pohjalta maahan on rakennettu vahva oppilaitosverkko valtavine investointineen, joita edelleen jatketaan varsin suurin panostuksin.

Tämän järjestelmän ensisijaisuutta ei nyt pidä asettaa kyseenalaiseksi eikä hämärtää siinä tarkoituksessa, että oppisopimuskoulutuksella lohkaistaisiin siitä osia. Olisi todella viimeinen pisara niille lukuisille oppilaitoksille, jotka nyt jo kamppailevat oppilaspulassa, että niitä vielä vähäisiäkin oppilaitoksia ryhdyttäisiin houkuttelemaan muuhun ammatilliseen koulutukseen. Minua tämä houkuttelee mieluummin toteamaan: Eikö näidenkin oppilaitosten kannalta pikemminkin olisi harkitsemisen arvoista kytkeä oppisopimuskoulutuksen lähemmäksi oppilaitoksia niitä vahvistamaan, niin kuin täällä etupäässä moitteita saanut opetusministeriön toimikunta on esittänyt?

Toimikunnan ehdotuksiin ei vielä ole otettu kantaa, niin kuin eilen useissa puheenvuoroissani totesin, mutta haluaisin, että voisimme todeta yhteisymmärryksen peruslinjasta eli siitä, että suomalainen nuorison ammatillinen koulujärjestelmä nojaa ammatillisiin oppilaitoksiin, niiden opettajiin ja oppilaitosmuotoiseen koulutukseen. Tämän lisäksi tarvitaan täydentäviä toimia, joista yksi on oppisopimus- ja koulutussopimuskoulutus.

Ennen kaikkea tässä on tietysti muistettava ne laajat aikuiskoulutuksen haasteet, joihin myös oppisopimuskoulutus on erinomainen väline. Mutta jotta se saataisiin toimimaan, tarvitsemme säädösmuutoksia ja -tarkistuksia.

Ed. Pohjanoksa (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. T. Roosin puhe oli varsin mielenkiintoinen ja sisälsi monta selalaista asiaa, joita voisi kommentoida.

Ensinnäkin hän puhui muurahaispesästä tarkoittoa ilmeisesti ed. Isohookana-Asunmaata ja minua, jotka edustamme opettajankoulutusta ehkä puhtaimmillaan. Tietysti opettajankoulutusta voidaan arvostella sen nykyisen pituuden vuoksi, mutta täytyy muistaa, että tämä on korkeakoulutasoinen tutkinto. En missään nimessä lähtisi madaltamaan opettajankoulutusta tästä alemmaksi, en senkään kustannuksella, että opettajat voisivat valmistua nopeammin. Toki me myös poikkeuskoulutuksella korjaamme niitä aukkoja, joita emme pysty vakinaisella koulutuksella täyttämään. Asiaa voidaan tietysti pohtia monella tavalla, mutta ainakin tällä hetkellä en lähtisi madaltamaan koulutuksen tasoa.

Toinen mielenkiintoinen asia on erityisopetus. Erityisopetuksesta täällä on puhuttu varsin vähän ja myöskin selonteossa sitä käsitellään kovin vähän. Siirto apukouluun eli erityisopetukseen on todella kärsinyt jonkinlaisen inflaation. Ehkä siinä ovat syynä nimenomaan mittausten menetelmät. Se kokemus, joka minulla on tästä asiasta, johtaa siihen, että koulupsykologit, jotka suorittavat mittauksen, eivät ehkä aina tunne koulumaailmaa. Silloin koulumaailman käyrät ja erityisopetukseen siirtämisen käyrät ei suinkaan aina vastaa toisiaan. Siitä syystä, kun siirto tapahtuu, sen pitäisi tapahtua asian- tunteissa käsissä. Siksi pitäisi koulupsyko-

logeja nimenomaan opettaa ja tutustuttaa kouluelämään.

Ed. Isohookana-Asunmaa (vastauspuheenvuoro): Ed. T. Roos otti esille todella hyvin mielenkiintoisen asian opettajankoulutuksen kehittämisestä. Pidän sitä hyvin tärkeänä, sillä opetuksen, kasvatuksen, sivistyksen ja kulttuurin välittämisen onnistumisen kannalta on kuitenkin viime kädessä kysymys siitä, onko työssä taitava opettaja vai ei. Opettajankoulutukselle näin ollen luonnollisesti asetetaan haasteita ja sen tulee mennä eteenpäin. Opettajankoulutuksessa voitaisiin varmasti aloittaa kokeiluja.

Ed. T. Roosin mallin oli hyvin mielenkiintoinen. Tiedän, että opettajankoulutuslaitoksissa pohditaan koulutuksen kehittämistä, toisin kuin yleisesti luullaan, hyvin paljon ja vakavasti. Tätäkin vaihtoehtoa, jota ed. T. Roos esitti, on pohdittu, ja sillä on hyvät puolensa. Nimittäin koulutuksessa on teorian ja käytännön ongelma ja se, miten koulutusaikana, jolloin käytännön kokemusta ei juuri ole, opiskelija voi omaksua kaiken sen teorian, jota siellä saa.

En pitäisi välttämättä koulutuksen madaltamisena sitä, jos ajateltaisiin, että opettajankoulutus voisi olla kolme vuotta peruskoulutusta ja sen jälkeen mentäisiin kentälle esimerkiksi kahdeksi vuodeksi. Ne, jotka haluaisivat, voisivat sitten tulla suorittamaan jatko-opintoja ja suorittaa esimerkiksi kandidaatin tutkinnon ja tehdä tutkimusta. Monta kertaa opettajankoulutuksen tutkimus on sidoksissa käytäntöön, niin että sieltä saisi varmasti hyvin paljon myöskin tutkimusaiheita. Ed. T. Roosin visio on varmasti sellainen, mistä kannattaisi opetusministeriönkin innostua ja mitä ryhtyä kokeilemaan.

Ed. Lamminen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. T. Roos käsitteli aivan oikein mielestäni oppisopimuskoulutusta, ja olen ehdottomasti hänen mielipiteitensä takana. Ministeri Kasurinen mainitsi, että oppisopimuskeskustelu on nyt vasta virinnyt. Oikeastaan siihen ei eilen ollut lainkaan aikaa eikä tilaisuuttakaan, koska eilen parannettiin vain korkeakouluja ja yliopistoja. Mitään muuta koulutusta ei tuntunut Suomenmaassa olevankaan.

Ed. T. Roos niin kuin minäkin olemme tehneet työmme tällaisella pellolla, missä

lukuhetket läksyjen parissa ovat olleet oppilaille piinaa. Niin ollen tiedän, minkälainen henkireikä oppisopimuskoulutus on juuri näille oppilaille, joten tämä pelto on varsin tuttu. Kuten jo alussa sanoin, kannatan ehdottomasti samantapaisia ajatuksia kuin ed. T. Roos tässä asiassa.

Ed. Renko (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. T. Roosin esille ottama malli opettajankoulutuksen uudistamisesta nauttii aika suurta luottamusta yleisessä keskustelussa: Madallettaisiin välitutkintotasoon, olipa se sitten kolme vuotta tai neljä vuotta korkeintaan. Sitten aikuiskoulutusta ja sapatitietuutta hyväksikäyttäen hankitaan lisäjä elvytyskoulutusta pitkin työuran.

Mutta toinen asia tässä puheenvuorossa oli hyvin mielenkiintoinen. Tavallaan etsittiin peruskoululle uusia keinoja, jotta erityisopetuskuskin uusiutuisi ja löytäisi parempia purevia otteita. Koska ed. T. Roos on erityisopettaja, olisi mielenkiintoista kuulla hänen kommenttinsa siihen, minkä pääjohtaja Vappu Taipale sivistysvaliokunnassa käydessään mainitsi, että ellei peruskoululle jotain tehdä, ongelmat kaatuvat räjähtäen sosiaalihallinnon syliin. Hän esitti keinona mm. oppiaineesta tarvittaessa vapauttamista ja jopa oppisopimusluonteisesti työharjoittelun mukaan tuontia jo yläasteelle. Se voisi olla terapiaa niille oppilaille, jotka yksinkertaisesti eivät enää tule kouluun edes syömään.

Eri vaihtoehdot, mitä etsitään, ovat kovin ilmassa. Kaikki kannattavat peruskoulun sisällöllistä kehittämistä, mutta sivistysvaliokunta on aika lailla tyhjän päällä, jos emme täälläkin keskustelussa ota konkreettisia esimerkkejä esille. Tietenkin asiantuntijakierros tuo meille oman antinsa, mutta nekin tahtovat olla teoreetikkoja, joita pyydetään asiantuntijoiksi.

Ed. T. Roos (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun sanoin sohaisevani muurahaispesää, niin tiesin kyllä, että sohaisin sellaiseen muurahaisyhteiskuntaan, jossa on kaksi korkealle arvostamaani kuningatar-ta. Torjun jyrkästi edelleen ajatukset siitä, että minun tarkoitukseni oli madaltaa opettajankoulutusta. Sitä en toki tee, niin alhaalta olen siinä hommassa itse alkanut. Mutta olen edelleen sitä mieltä ihan omien kokemusten kautta ja viittaan ministeri Ta-

xellin puheeseen kysymyksistä, että kun muutaman vuoden tuolla luokassa on, niin kysyttävää on erittäin paljon ja kysymykset ovat paljon parempia kuin sen, joka on opiskelemassa opettajaksi eikä ole vielä ollut päivääkään opettajana. Siihen tämä sapattivapaamallikokeilu olisi aivan mainio käytettäväksi toistuvana. Opettaja varsin kovavauhtisessa luokassa kyllä väsyä sen verran, että on välillä mukava päästä itse väsyttämään itseään niin, että sitä eivät tee oppilaat.

Mielenkiinnolla kuulin nyt ensimmäistä kertaa pääjohtaja Taipaleen mallin ja toteamuksen siitä, että tässä liikutaan pitkälti myös sosiaalipolitiikan alalla. Olen täsmälleen samaa mieltä ja hankin hänen lausuntonsa, mutta en siihen osaa tässä yhteydessä mitään vastata, joten vastaan vain näin perinteisesti, että no comments, ja lähdän kahville.

Ed. Uosukainen: Herra puhemies! Eilen koulutuspoliittista keskustelua kuunneltuani silmäilin William Blaken teosta Taivaan ja helvetin avioliitto. Sen tekstit lomituivat selontekoon. "Uuraa osat, miten käy kokonaisuuden", kysyy Blake vuonna 1808. Koulutuspoliittisen selonteon antamisen viime vaiheessa on käsitykseni mukaan uhrattu yksi olennainen osa, joka vaarantaa kokonaisuuden ehkä tuhoisalla tavalla.

Selonteon vapunaattona päivätyssä luonnoksessa, työkappaleessa, jota olen ilokseni saanut silmäillä, valtioneuvosto on lausunut valtionosuus- ja avustusjärjestelmän uudistamisesta seuraavaa: "Ehdotuksissa säilytetään toiminnan ja rahoituksen välinen yhteys. Järjestelmässä ei valtionosuuksia siirretä sisäasiainministeriölle jaettavaksi kuntien yleisinä rahoitus- ja valtionavustuksina." Tämä virke ja muutama muu olennainen opetusministeriön alaisen toiminnan reunaehto puuttuvat kohtalokkaasti varsinaisesta selonteosta. Onko valtiovarainministeri selittänyt toipakan opetusministerimme viime vaiheessa vai eikö ministeriö olekaan tämän olennaisen virkkeen ilmaisemaa mieltä? Halusin tuoda ensin esille tämän yksityiskohdan, koska sen varaan taloudellisesti rakentuvat Suomen koulutusjärjestelmä, koulutuksen taso ja kehittämislinjat.

Herra puhemies! Esillä oleva selonteko tulee sivistysvaliokunnan perusteelliseen käsittelyyn, ja runsaasti selvittettävää riittääkin.

Olen ed. T. Roosin kanssa samaa mieltä, että siinä todella on hyvä työmaa. Haluaisin vielä ed. T. Roosille tässä lisätä senkin, että jos taas koulutuspoliittinen selonteko, sen luomat toimet ja siitä lähtevät linjat onnistuvat niiltäkin osin kuin tässä esitetty on, sosiaaliseksi merkittävästi voisi kaventua. Tämä hoitaa sen luonnonmenetelmällä, ainakin uskon siihen vakaasti.

Tässä vaiheessa olen sitä mieltä, että tämän selonteon yleisyys ja ehkä menneeseenkin painottuminen vaativatkin tuota syventävää käsittelyä. Haluankin ehdottaa tai kannattaa parlamentaarisen komitean perustamista selvittämään koulutusjärjestelmäämme kauttaaltaan. Sitähän täällä on jo aiemmin esitetty. Rakenteisiin pääsee helposti, sisältöihin ei hevin kajota. On aika nostaa pää ja katsoa tulevaisuuteen. Yleissivistyksen laatu, ihmiskuva, ihanteet, muuttunut maailma ja maailman vaatimat muutokset sekä niiden heijastukset koulutusjärjestelmään olisi saatava heti käsittelyyn ja maan parhaiden asiantuntijoiden uudelleen arvioitaviksi. Ulkomaiset asiantuntijat ja tutkimuksetkin olisivat tarpeen.

Herra puhemies! Euroopan kansojen tilanne todellakin on muuttunut ja Berliinin muuri murtunut niin kuin ministeri Kasurinen äsken totesi. Varsinkin 1970-luvulla pidettiin Itä-Saksaa koulutuksen mallimaana, jossa kehittyviä esikuvia kopioitiin Suomeen. Huolella rakennettu, kellon koneistoa muistuttava, tiukasti keskusjohtoinen koulutusjärjestelmä ei kuitenkaan tuottanut kilpailukelpoista tulosta, ei taloudellisesti eikä muutoin. Jo varhain eniten koulutusta saaneet itäsaksalaiset pakenivat Länsi-Saksaan, joka sotien jälkeen palautti vanhan, 1800-luvulla rakentuneen koulujärjestelmän ja kehitti sitä.

Näillä näkymin Itä-Saksan, tämän Saksan demokraattisen tasavallan, tilanne on hyvin erikoislaatuinen. Siellä järjestelmästä tai järjestelmistä laajalti luovutaan, mutta Suomen koulujärjestelmään, sekä yleissivistävään että ammatilliseen koulutukseen, on kuitenkin paljolti rakennettu sisään tuon maan malli. Lisäksi etenkin yhteiskuntatieteilijät, mutta myös kasvatustieteilijät, ovat ankuroituneet teorioihin, mm. kirjallisuuteen, mutta nimenomaan teorioihin, joiden sovellukset ja elinkelpoisuus näyttävät juuri nyt vähintäänkin kyseenalaisilta. Turhautuminen tai nuoruus-

den ideoiden romantisointi lienevät edessä monilla.

Arvotyhjiö on hyvin erikoislaatuinen. Tähän viittasi eilen myös ed. Pulliainen. Nyt siis on suomalaisen järjestelmän perusteiden perusteellisen, mutta nopean uudelleenarvioinnin aika.

Herra puhemies! Haluan minäkin ilmaista kantani, joka on sama kuin kokoomuksen ja monien muiden tässä salissa, kantani siihen, ettei monoliittinen nuorisokoulu ole paikallaan korvaamassa lukiota ja ammatillista koulutusta.

Eilisen keskustelun mittaan ministeri Tassel toistuvasti lausui, ettei hän oikeastaan puhu nuorisokoulusta, mutta puhui kummin. Tästä teemasta puhuessaan sitä paitsi ministeri korotti ääntään huomattavasti, rokenipa maallikko arvella äänen volyymin nousun myötä hänen verenpaineensakin kohonneen. Ministeri totesi, että kyseessä on vain visio — sanakirjamääritelmän siis näky, harhanäky — mutta oppilaitosmuotojen välisten raja-aitojen madaltaminen ja yhteistyö ei sittenkään tuntunut riittävän hyväksytyksi visioksi. Juuri nuorisokouluidea sai minut ottamaan käsiin tuon epäpyhän allianssin kirjan Taivaan ja helvetin avioliitto, kun ei nuorisoasteen koulutus -termi kauttaaltaan kelvannut. Tuossa teoksessaan Blake toteaa myös: ”Ilman pikkutarkasti huoliteltua suoritusta ei ylevyyttä voi olla. Ideoitien suuruus perustuu ideoitien täsmällisyyteen.”

Seikkaperäisestä selonteosta kaipaa syvyyttä ja ulottuvuuden lisäksi kohdittain täsmällisyyttä. Esimerkiksi koulun aloittamisajasta selonteossa todetaan: ”Pitemmällä aikavälillä tulee arvioitavaksi oppivelvollisuusiän alentaminen kuuteen ikävuoteen. Käytäntöä, jonka mukaan peruskoulun voi aloittaa joustavasti koulukypsyyden mukaan, väljennetään.” Tätä joustavuutta kannatan, siihen en ota kantaa. Mutta tästä termistä kysyn: Mitä pitemmällä aikavälillä? Nimittäin termi ”pitkällä aikavälillä” on käytössä kirjoitettaessa toisaalla koulutuksen kehittämisestä, siis hamasta tulevaisuudesta ja tulevaisuuskehityksestä. Onko pitkä pitempi kuin pitempi tässä selonteossa? Komparatiivin käyttö tekstissä muutenkin on varsin holtitonta.

Puhemies! Sivistysvaliokunnan käsittelyssä otettaneen esille koulujärjestelmän lukuisat yksityiskohdat, jotka täällä salissakin ovat esille nousseet: kielen opetus, kieliohjelma,

mm. ammatillisten, etenkin teknisten, oppilaitosten kieliohjelman erikoispiirteet ja -vaatimukset, kielididaktiikka, tuntijako, taito- ja taideaineiden merkitys ja niiden esille nostaminen, ilmaisutaito, kesäyliopistojen asema, koko moninainen aikuiskoulutus, opintososiaaliset etuudet ja niiden hallinnointi, ammattikorkeakoulut, uudet tutkinnot — vai pitäisikö sanoa uusvanhat tutkinnot — työelämän, koulutuksen ja sivistyksen suhteet, luonnonympäristön hoito, kulttuuriympäristön rakentaminen ja hoito, tieto ja mielikuvitus, avoimuus, kriittisyys, luovuus, eri-ikäisten didaktiikka, vaihtoehtokoulut jne. sillisalaatin tapaan luetellen.

Haluan ottaa esille tässä istunnossa vielä yhden huolenaiheen. Blake toteaa: ”Emme anteliaisuutta pyydä, me pyydämme kohtuullista hintaa ja oikeita arvosuhteita ja taiteen yleistä kysyntää.” Asetun kysymään selonteon riveiltä ja niiden välistäkin ihmisen ääntä ja ihmisen kunnioitusta. Ed. Haavisto puhui mielestäni eilen aivan aiheellisesti sivistysihmisestä ja ed. Pulliainen sivistysyliopistosta. Näihinkin teemoihin on valiokuntakäsittelyssä konkreettisesti palattava, ja näitä ajatuksia kannatan.

Meillä Suomessa uusiutuvia luonnonvaroja ovat pääat ja puut, tässä järjestyksessä. Siksi meidän on kerta kaikkiaan sijoitettava entistä enemmän koulutukseen, tutkimukseen, tuotekehittelyyn, kulttuuriin, tieteisiin, taiteisiin ja uskontoihin. Tästä ideasta ja näistä vaatimuksista minä kiitän opetusministeriä ja selontekoa. Mielestäni se kauttaaltaan asettuu näiden vaatimusten taakse.

Herra puhemies! Sivistysvaliokunnalla on edessään kiehtova, mutta ankara työ, johon on käytävä ripeästi, sillä ”joka haluaa, mutta ei toimi, siittää maan vaivaa”, toteaa Blake.

Opetusministeri Taxell: Puhemies! Vähän empien pyysin puheenvuoroa, koska en ole aivan vakuuttunut siitä, oliko tämä kailkilta osiltaan vakavaksi tarkoitettu puheenvuoro. Ettei nyt vain vahingossa historian kirjoihin tulisi sellaista kohtaa, että vuonna 1990 joku Suomen eduskunnassa hyökkäsi rajusti suomalaista peruskoulua vastaan ja sanoi, että se on itäsaksalainen koulu, ilman että kukaan siihen vastasi, vastaan kuitenkin. Kun viitattiin, mihin taloudelliseen kehitykseen itäsaksalainen koulu oli vienyt, pyytäisin ed. Uosukaista kiinnittämään huomiota

siihen, että 80-luku, joka on ensimmäinen vuosikymmen, jolloin peruskoulu on ollut koko vuosikymmenen voimassa Suomessa, on ollut sellaista taloudellista kulta-aikaa, mitä harvoin tulemme tässä maassa näkemään. Minusta tämä ehkä riittää kommentiksi siihen, että ei tässä niin kovin huonosti ole mennyt.

Itse asiassa olisi vastattava valtionosuuskysymykseen, koska se on tullut nyt sille eikä ole ollut aikaisemmin esillä. Minäkin olen kuullut, että erilaisia luonnoksia on luettu milloin missäkin. Hallitus luonnollisesti on oman selontekonsa takana. Minä tyydytyksellä totean, että ed. Uosukainen asettui kannattamaan sitä näkemystä, mitä opetusministeriö on edustanut valtionosuusuudistuksessa. Toivon, että tämä oli myös yhtä selkeä ilmoitus, että kansallinen kokoomus tulee hallituksessa ja jatkotyöskentelyssä olemaan nimenomaan tätä mieltä, koska joka purkaa toiminnan ja talouden yhteyden, vie suomalaisen koulujärjestelmän opetusministeriön arvion mukaan erittäin vaarallisille vesille erityisesti siinä suhteessa, että kansalaisten yhtäläiset oikeudet koulutukseen saatavat vaarantua. Niille, jotka sanovat, että tämä on liioittelua, sanoisin, että ellei voida ottaa huomioon sitä, että Suomessa on hyvin erilaiset olosuhteet eri puolilla maata, ei pystytä luomaan järjestelmää, joka olisi samalla tavalla oikeudenmukainen.

Minä varmaan korotin ääneni eilen nuorisokoulusta ja korotan sen milloin tahansa nuorisokoulun puolesta, koska minusta siitä pitää pystyä keskustelemaan nimenomaan sillä tavalla analyyttisesti, että kysytään, mitä halutaan, minkälaista suuntaa halutaan edistää. Sen olen nyt yrittänyt sanoa ensimmäisen kerran esittelypuheenvuorossani. Liittyykö äänen korottamiseen joitakin lääketieteellisiä arvioita, siihen opetusministeri ei vastaa, vaan siitä vastaavat muut viranomaiset.

Ed. Astala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Äänen volyymin nostaminen osoittaa vain hehkun ja tunteen paloa. Siinä ei ole mitään negatiivista minun mielestäni.

Ei ole tarvetta vastata enää ed. Uosukaiselle näistä yhteyksistä DDR:n koululaitokseen, koska ministeri Taxell jo siihen vastasi.

Mutta haluaisin filosofoida eräästä asiasta. Ed. Uosukainen puhuu jostain monoliittisesta nuorisokoulusta, jota hän ei halua. Saman

puolueen edustaja, ministeri Kanerva, vastikään puhui jostain nuorisokoulumössöstä. Onko teillä kenties jotain salattua tietoa siitä, että tulee monoliittista nuorisokoulua tai jotakin mössönuorisokoulua? Nythän on kysymys vain visiosta, jossa ei ole vielä rakenteita eikä kehyksiä. Miten siitä nyt voi irtisanoutua.

Minua ihmetyttää suuresti tämä tilanne. Onko niin, että kansallinen kokoomus on sanoutunut irti hallituksen selonteosta? Tältä se nyt kuulostaa aivan selvästi, myös ed. Pohjanoksan puheenvuoro. Te vastustatte nimenomaan ja vahvasti niitä ajatusrakennelmia, jotka tässä selonteossa on nuorisokouluvision osalta. Siis kysynkin ministeri Taxellilta: Onko kokoomus irtisanoutunut tästä tekstistä nuorisokouluvision osalta? Minulle tulee hämmentynyt olo, kun minä tässä puolustan hallituksen selonteon sisältöä.

Ed. Uosukainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Taxell ja myös ed. Astala, loppuosasta saattoivat tehdä ne päätelmät, joiden perusteella asetuin ja kokoomus asettuu kannattamaan selontekoa. Nuorisokouluasia on kuitenkin sellainen, että siitä on mahdollista saada useammanlaisia visioita, ja tämän vision erilaiset sävyt on tässä salissa mielestäni julkilausuttava eikä suinkaan mitenkään salassa lausuttava. Kyllä tämä on aivan selvä kannanotto. Siitä tekstistä ja siitä asiasta saa monenlaisia käsityksiä. Meidän kantamme tähän asiaan on tämä.

Mutta ministeri Taxell, minä en tosiaan, kun viittasin rinnastukseen Itä-Saksaan, puhunut silloin taloudellisista seikoista vaan nimenomaan siitä systemaattisesta järjestelmällisyydestä ja monista, monista seikoista, joita sieltä meille malliksi on tullut. Tiedän ihan tarkoin, miten tuo malli vaikutti tuollain kasvatustieteeseen ja ylipäänsäkin malliin, joka meidän koulussamme sitten on kehkeytynyt. Siitä on minun mielestäni onneksi vapauduttukin, vapauduttu siinä mielessä, että jo tähän mennessä on saatu esimerkiksi erikoislukioihin resursseja — niitäkään aluksi lainkaan ei ollut. Siitä pitää kiittää jo edellistäkin hallitusta, mutta erityisesti kyllä tätä. Minusta se on kulkenut ihan oikeaan suuntaan. Mutta nyt juuri sellainen yhteeniskeminen näissä asioissa, kun on juuri

saatu rakenteet ja kehittäminen aika hyvään malliin, tuntuu kohtuuttomalta. Siinä mielessä tätä monoliittista nuorisokoulua vastustan. Mutta nuorisostaan koulutuksen kehittämistä, raja-aitojen madaltamista, yhteistyötä kannatan, ja näin ymmärtääkseni myös on ed. Pohjanoksa ilmaissut.

Ed. Pokka merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Tykkyläinen: Arvoisa herra puhemies! Suomi tarvitsee kokonaisvaltaisen koulutuspoliittisen suunnitelman tuleville vuosikymmenille. Olemme tänään jatkamassa sitä eilistä keskustelua, joka mielestäni on hyvin merkittävää, lähinnä koulutuspoliittisesta kehittämisestä ja sille asetetuista tulevaisuuden haasteista.

Sos.dem. ryhmän puolesta piti puheenvuoron Antti Kalliomäki, joka otti mielestäni merkittäviä linjauksia koulutuspolitiikan kehittämiseksi. Eräs näistä oli koko elämäniän kestävä koulutus. Kannatan tätä esitystä lämpimästi.

Edellä mainittuun koulutukseen kuuluu keskeisesti aikuiskoulutus. Opetusministeriö on asettanut useita työryhmiä, jotka ovat tehneet selvityksiä aikuiskoulutuksen opiskelumahdollisuuksien parantamiseksi, koulutuksen kehittämiseksi, sisäisten ja välillisten rahoitusjärjestelmien toteuttamiseksi ja aikuisten opintotuen kehittämiseksi sekä lisäksi aikuisten ammatillisten täydennyskoulutuksen tarjonnan laajentamiseksi. Olen täällä jo vanhana hallituspuolueen edustajana ja näen, että nämä asiat ovat erittäin hyviä ja tärkeitä. Toivon, että pääsemme edelleenkin etenemään näissä asioissa. Tässä yhteydessä haluan esittää kiitoksen molemmille ministerille siitä, että he ovat osallistuneet aktiivisesti keskusteluun sekä paneutuneet syvällisesti oman alansa asiaan.

Eräänä asiana näihin selvityksiin liittyy aikuiskoulutuksen kehittäminen, joka korostaa niitä mahdollisuuksia, millä parannetaan selviytymistä nykyaasteisessa työelämässä. Haluan nostaa esille erään erityisryhmän liittyen työelämäkysymyksiin.

Suomessa tällä hetkellä pääosa työikäisistä naisista käy kokopäivätyössä, mikä on kansainvälisesti hyvin korkea taso. Naisten ja miesten työmarkkinat ovat koko sodanjäl-

keisen ajan olleet pitkälle eriytyneet. Naiset työskentelevät useimmiten palvelualoilla, humanistisissa, hallinnollisissa ja kaupallisissa ammateissa. Naiset ovat selvästi miehiä useammin ammattitaidottomia työntekijöitä. Ammattitaidottomat naistyöntekijät eivät ole saaneet riittävästi työkokemusta eivätkä myöskään ole pystyneet kehittämään ammattitaitoaan. Tämän johdosta mielestäni heidän kohdaltaan tulisi erikoisesti lisätä koulutusta ja lisäksi tietenkin myös huomioida palkkauskykyiset ja ennen kaikkea ammatin arvostusasia.

Naisten työ on yksitoikkoisempaa ja sitovampaa. Naisilla on myös vähemmän mahdollisuuksia vaikuttaa omaan työhönsä ja kehittää itseään työssään. Suurin osa naisista työskentelee ammateissa, joissa ei käytännössä ole ollenkaan etenemismahdollisuuksia. Nimenomaan kuten äsken mainitsin heillä ei ole riittävää koulutusta eikä toimihenkilöinä mahdollisuuksia edetä urallaan. Ennakko-luuloiset asenteet naisten soveltumattomuudesta vaativiin tehtäviin ja työelämää on pystyttävä poistamaan esimerkiksi sillä, että voimme lisätä koulutusta heikosti kouluteuilla aloilla.

Valtioneuvosto on tehnyt päätöksiä aikuiskoulutuksen suunnittelun kehittämisperiaatteista mainiten mm., että aikuiskoulutuksen suunnittelussa painotetaan erityisesti koulutuksellisen tasa-arvon lisäämistä, huomiota kiinnitetään varsinkin vähiten koulutusta saaneen väestön opiskeluaktivointiin sekä opiskelumahdollisuuksien kaikinpuoliseen turvaamiseen ja parantamiseen. Tämän johdosta aikuiskoulutusjärjestelmän tulee ensisijaisesti painottua ammatillisen aikuiskoulutuksen kehittämiseen.

Ammatillisen perus- ja uudelleen-koulutuksen luonteista aikuiskoulutusta tulee uudistaa tavoitteiltaan ja sisällöltään niin, että riittävät yleistiedot huomioidaan sekä ammatillisen liikkuvuuden mahdollisuudet otetaan erääksi osaksi koulutusjärjestelmän kehittämässä. Työelämän muuttuvien vaatimusten mukaisten vaatimusten ylläpitäminen ja kehittäminen on myös tärkeää. Aikuisten mahdollisuuksia yleissivistävien perusvalmiuksien uudistamiseen ja parantamiseen tulee lisätä.

Istuva hallitus on vauhdittanut aikuiskoulutukseen liittyvää lainsäädäntötyötä. Parhailaan ollaan eduskunnassa käsittelemässä lakeja työvoimapolitiisesta aikuiskoulutuk-

sesta ja ammatillisten kurssikeskusten muuttamisesta ammatillisiksi aikuiskoulutuskeskuksiksi. Mielestäni ammatillisten oppilaitosten arvostusta on edelleenkin lisättävä ja aikuiskoulutusosastoja sekä korkeakoulujen täydennyskoulutuskeskuksia tulee edelleenkin kehittää.

Arvoisa puhemies! Tuponeuvottelujen yhteydessä pidettiin tärkeänä sitä, että henkilöstökoulutuksesta pitää muodostaa työelämän merkittävä alue ja sitä on kehitettävä yrityksen ja työntekijöiden tarpeiden pohjalta. Lisäksi työsuhteessa olevien omaehtoiseen ammatilliseen koulutukseen pitää suhtautua myönteisesti. Tämän päämäärän edistämiseksi osapuolet ovat sopineet aikuisopintorahajärjestelmän ja nykyisen erorahajärjestelmän kehittämisen keskeisistä periaatteista.

Erorahaston toimialaan työntekijän omaehtoisesta ammatillisen koulutuksen tukemiseksi on perustettava uusia tukimuotoja eli ammattikoulutusrahasto tai rahoituksia. Omaehtoiselle koulutukselle on asetettava vaatimuksia. Ammattikoulutusrahaan oikeuttavan ammatillisen koulutuksen antajan tulee olla ammatillinen kurssikeskus, ammattikasvatushallituksen alainen ammatillinen oppilaitos tai kouluhallituksen hyväksymän ammatillisen koulutuksen osalta kansanopisto.

Arvoisa puhemies! Euroopan yhdentymisen haasteet vaativat monenlaisia toimenpiteitä esimerkiksi koulutuspolitiikan alueella. Joudumme ottamaan kantaa aikuiskoulutuskysymyksiin Euroopan yhdentymiskysymysten yhteydessä. Suomalainen koulutusjärjestelmä on hyvin kehittynyt, kun vertailemme sitä moniin muihin Euroopan maihin, mutta joudumme käsittelemään myös aikuiskoulutuksen osalta oppiaineiden sisältöihin liittyviä kysymyksiä, kuten useat edustajat ovat maininneetkin, esimerkiksi kielikysymykset. Kuinka pärjäämme yhdentyvässä Euroopassa ja kansainvälisessä yhteistoiminnassa toisten maiden kanssa? Joudumme tekemään ratkaisuja kielten opetuksesta, jotta pärjäämme myös aikuisina joutuessamme työelämään ja työelämän kautta yhteistyöhön Euroopassa ja Euroopan maiden kanssa.

On noussut ponnekkaasti esille myös näiden keskustelujen yhteydessä tutkintojärjestelmän kehittäminen ja todistusten antamiseen liittyvät kysymykset. Tarvitaanko välitutkintojen palauttamista ja löytyykö tähän kysymykseen ehkä uusia ratkaisuja?

Arvoisa puhemies! Toivon, että koulutuspoliittinen selonteko ja käyty keskustelu antavat sivistysvaliokunnalle tarpeelliset eväät, jotta saamme mahdollisimman hyvän mietinnön ja vastaukset myös aikuiskoulutukseen ja siihen liittyviin ongelmiin.

Ed. Wasz-Höckert (vastauspuheen-vuoro): Herra puhemies, herr talman! Olen kuunnellut tätä keskustelua suurella mielenkiinnolla pitkäaikaisena yliopisto-opettajana. Minä puolestani otan vastaan nämä uudet tuulahdukset myönteisesti sen takia, että koululaitos perinteisesti unohtaa, että kaikki lapset eivät geneettisesti ja todellisuudessa ole samanlaisia, vaan erittäin suuren plus — miinus-variaation tuloksia. Tämän vuoksi kuvittelen, että nyt lapset ja nuoret voivat löytää kukin sellaisen opinahjon itselleen, josta löytävät sen tarpeellisen elämäkokemuksen.

Toinen pointti on välitutkinto. Minusta täytyisi ehdottomasti palauttaa nämä hum-kandidit. Heillä oli jonkin näköinen välitutkinto, ja se on tarpeellista. Täällä on myös ministeri Taxell tuonut esille sen ajatuksen, että suoritetaan opintoja ”sandwich-mallilla”, että välillä käydään teoissa muutama vuosi ja tullaan takaisin teoriaa oppimaan.

Täällä on kuulemma ed. Puska ottanut esille kouluterveydenhuollon ongelman, ja meillä on se käsiteltävänä talousvaliokunnassa. On käynyt ilmi, että siinä ollaan ehkä menossa huonompaan suuntaan. Toivon, että se huomioidaan, kun lähdetään asioita kehittämään eteenpäin.

Ed. Lamminen: Arvoisa puhemies! Hallituksen eduskunnalle antama koulutuspoliittinen selonteko on laaja ja monipuolinen, mutta myös valitettavasti tietyiltä osin puutteellinen. Esimerkiksi kehitysvammaisten asiaa on seitsemän riviä, mutta vammaisten koulutuksen kehittämisestä ei mainita riviäkään, vaikka heitä on jokaisessa koulumuodossa. Niinpä toivoisin, että sivistysvaliokunta ottaisi lopullisesti tähän kantaa.

Koska täällä salissa ja enakkoon tiedotusvälineissä on puhuttu ja kirjoitettu hyvin laajasti koko koulukentästä, puutun vain yhteen tästä selonteostakin unohdettuun piekeen, mutta mielestäni tärkeään koulumaailman sektoriin — erityisopetukseen. Tulkoon nyt tässäkin jälleen kerran korjatuksi, että

erityisopetusta eivät missään nimessä ole steinerkoulu tai muut vaihtoehtokoulut, niin kuin se useasti virheellisesti julkisuudessa sekoitetaan.

Erityisopetusta saa peruskouluissa, lukioissa, ammatillisissa oppilaitoksissa, kansanopistoissa ja jopa korkeakouluissa yli 101 000 oppilasta eli noin 11 prosenttia koko oppilasmäärästä, ja suurin ryhmä käsittää puhe-, lukemis- ja kirjoittamishäiriöiset. Toiseksi suurin ryhmä ovat emotionaalisesti häiriintyneet ja sosiaalisesti sopeutumattomat, joita myöhemmin tässä pääasiassa käsitelen.

Toisaalta ei tietenkään voi ihmetellä erityisopetuksen saamaa vaisua mielenkiintoa. Onhan se syrjitty myös elävässä koulumaailmassa, vaikka erityisopetus on tärkeä osa nykyistä koulumaailmaa, kuten äsken totesin. Onhan joka viides oppilas jollain tavalla tekemisissä erityisopetuksen kanssa, suurin osa heistä tosin osa-aikaisesti.

Erityisopetuksen resursseja on lisätty 15 vuoden aikana huomattavasti. Niitä on nyt opettajanviroilla mitattuna noin 3 700. Siitä huolimatta ristiriita lisääntyneiden resursien, vähenevän väestön ja rikollisuuden välillä on kiistaton, joten jossakin kohdin oppilaiden ongelmien poistamisessa ja ehkäisemisessä on koululaitokssamme menty viikaan.

Rikollisuus on vain harvoin erillinen ongelma. Varsinkin nuorten kohdalla se on oire monista sosiaalisista ja psyykkisistä häiriöistä, ja nämä seikat ilmenevät entistä nuoremmilla kouluikäisillä lapsilla.

Peruskoulu on lastentarhan ja esikoulun jälkeen eräs tärkeimmistä lapsen kasvatuspaikoista koko hänen elämänsä aikana. Silloin luodaan valmiudet tulevaisuutta varten. Kuten elämässä yleensä ja koulussa erikseen, heikot putoavat rattailta, ja heille valmiudet jäisivät ilman pätevää erityisopetusta erittäin puutteelliseksi.

Onko meidän peruskoulussamme jotain vikaa, kun rikostilastotkin osoittavat lisääntyviä hälyttäviä lukuja juuri kouluikäisten, pääasiassa heikosti koulussa menestyvien keskuudessa? Aivan uunituore tutkimushan osoittaa koulussa huonosti menestyvillä olevan jopa huonoja terveystottumuksia, viinanjuonnista ja tupakanpoltosta tai rikollisuudesta puhumattakaan. Näin ollen teoreettisessa peruskoulussa oppikynnys on siis joillekin liian korkea.

Kun peruskouluun aikanaan siirryttiin, olisi päättäjien ollut syytä siinä vaiheessa muistaa Jukolan Juhanin aapispänttäys ja hänen toteamuksensa: "Ei ole meistä lukumiehiksi." Näitä jukolanjuhaneita on tälläkin hetkellä aina jokunen jokaisessa peruskoululuokassa. Heille lukutehtävät ovat ylipääsemättömän ongelmallisia, mutta annas olla, kun puhutaan käden töistä, niin motivaatiota syntyy. Vahinko vain, että juuri peruskoulun kehittäjät riistivät näiltä jusseilta kouluilon. Kun opiskelu ei maita, elämään muodostuu tyhjiö, joka sitten täyttyy tai täytetään esimerkiksi alussa mainitsemillani epäsosiaalisilla, jopa rikollisilla teoilla. Nuori turhautuu ja koko hänen maailmankuvansa muuttuu.

Erytisopetus auttaa näissäkin ongelmissa ja auttaisi enemmänkin, mutta se potee eräillä tahoilla vaikeata pätevien opettajien pulaa, joka vuosi vuodelta vain pahenee. Palkkaus ei houkuttele koululaitoksen raskaimmalle sektorille uusia yrittäjiä ja vanhatkin siirtyvät kevyempiin töihin, esimerkiksi kansanedustajiksi, meitähän on täällä kolme. Esimerkiksi tarkkailuopettajapulasta on tullut mm. Helsingin seudulle ja muille suurille asutuskeskuksille todellinen ongelma. Tästä kärsii pieni, mutta hyvin julkisuudessa pysyvä oppilasryhmä.

Kentällä kateederin takana toimivien keskuudessa on päivänseivää, että erityisopetusta tarvitaan, myös luokkamutoista, mutta päättäjät ovat vuosi vuodelta yhä enemmän sitä mieltä, että luokkamutoista erityisopetusta pitää varsin laajasti integroida yleisopetukseen. Näin koulunpito tulee yhteiskunnalle tietenkin halvemmaksi. Pieniä erityiskouluja onkin pyritty lakkauttamaan ja oppilaita siirretty yleisopetukseen. Kuitenkaan ei erityisopetuksen asiantuntemusta ole siirtynyt oppilaitten mukana. Päinvastoin, jopa luokka-avustajista on muutamin paikoin huutava pula.

Onneksi luokanopettajat ovat huomanneet, että näin ei voi eikä saa olla. Eihän voi lapsen etu, että ala-asteen yleisopetuksessa opetetaan samalla luokalla lapsia vaikkapa kolmen erilaisen opetussuunnitelman mukaisesti ja luokassa on eri alojen asiantuntijoita yhtä aikaa kuin vilkkilässä kissoja. Jotain yhtäläisyyttä oli tilanteessa, kun kuutisen vuotta sitten olin seuraamassa eräässä suuressa göteborgilaisessa koulussa erityisope-

tusta. Luokassa oli viisi oppilasta ja seitsemän opettajaa, ohjaajaa tai askartelunohjaajaa, mutta ei työskentelyrauhaa.

Arvoisa puhemies! Peruskoulua on markkinoitu iloisena kouluna, jossa kaikki viihtyvät ja joka kasvattaa tasapainoisia kansalaisia. Näin ei kaikkialla valitettavasti tänä päivänä ole. Se on muutamille liian teoreettinen ja raskas. Osa lapsista ei viihdy siellä ja miksi viihtyisi? Emmehän me aikuisetkaan pitkään tee työtä epäviihtyisässä ympäristössä, jos vain pienikin vaihtoehto on näkyvissä. Koulun kyllästyneet nuoret ja lapset protestoivat tilannetta lähtemällä kesken päivän pois tunneilta tai eivät tule muulloin kuin ruokailemaan, jos silloinkaan. Näin on lapselle alkanut tietynlainen kierre.

Yhteiskuntaamme on syntynyt kokonaan uusi irrallinen ihmisryhmä: sosiaalisesti vammautuneet, jotka pinnaavat, imppaavat, ovat aggressiivisia, käyttävät huumeita ja alkoholia, sanalla sanoen tuhoavat itseään. Nämä nuoret ovat juuri niitä, joilta oppimisilo on kadotettu tai kadonnut. He tuntevat epäonnistumista kaikkialla paitsi jengissä. He eivät ole kokeneet oppimistapahtumaa iloisena, vaan ongelmat ovat kärjistyneet ja edessä on peruskoulun keskeyttäminen. Yksinomaan Helsingissä lopettaa koulunsa kesken noin 60—70 oppilasta. Tämän jälkeen heillä ei ole mahdollisuutta eikä tietenkään halua hakeutua juuri minnekään jatko-opiskeluun. Tällaisenkin poikkeavan lapsen on saatava erityisopetukseen perehtyneen opettajan ajoissa tapahtuvaa huolenpitoa, sillä hän saattaa olla monesti ainoa henkilö, jolla olisi aikaa ja ennen kaikkea taitoa perehtyä lapsen ongelmiin koti mukaan lukien.

Hallituksen tulisi jatkossa vakavasti kiinnittää huomiota myös oppivelvollisuusikäisten mielenterveysongelmiin ja ennen kaikkea niiden jatkohoitoon. Koulu, sosiaali- ja terveysviranomaiset olisi saatava yhteistoimintaan kokonaisvaltaisen kuntoutuksen järjestämiseksi oppivelvollisuusikäisille. Nykyisin valitettavan monet mielenterveyden häiriöistä kärsivät lapset ja nuoret jäävät ilman riittävää jatkohoitoa, koska nykyisillä resursseilla hoito- ja tutkimusjaksot ovat usein liian lyhyitä. Koulun käytettävissä olevien keinoin nämä oppilaat eivät ole enää autettavissa. Monet heistä on siirretty yksityisopetukseen, 4—6 tuntia viikossa, ja näin ollen heiltä puuttuu muu tukitoiminta.

Osa koulukotiin sijoitetuista nuorista on psyykkisesti niin sairaita, että koulukodeilla ei mielenterveyden hoidon lisääntyneistä resursseistaan huolimatta ole mahdollisuuksia sopivan hoidon ja kuntoutuksen järjestämiseen. Toisaalta nämä nuoret eivät taas ole tarpeeksi sairaita mielisairaalaankaan ja kahden viikon tutkimusjakson jälkeen heidät siirretäänkin usein takaisin koulukotiin.

Arvoisa puhemies! Koulun yhtenä keskeisenä tehtävänä on tukea lasten ja nuorten tervettä kasvua ja ehjän kokonaispersoonallisuuden kehitystä. Missä määrin koululaitos on tässä onnistunut, kun esimerkiksi 13–16-vuotiaista tytöistä 40 prosenttia ja pojista 50 prosenttia on tarvinnut mielenterveyspalveluita kouluun liittyvien ongelmien takia? Sopii siis vieläkin kysyä, onko peruskoulu todella iloinen koulu.

Yhteiskunnan mahdollisuudet vaikuttaa lasten kotikasvatukseen ovat rajoitetut. Mutta meidän päättäjinä on muistettava, että juuri koulu on kasvuympäristö, jonka toimintaa ohjataan yhteiskunnallisella päätöksenteolla.

Tässä yhteydessä en malta olla puhumatta vielä kertaalleen opettajista. Erityisopetukseen siivolyöty hyvin valikoitunutta ainesta. Heillä on empatiaa ja stressinsietokykyä. Viime aikoina kuitenkin kentältä on alkanut kuulua, että haasteet alkavat olla liian kovia. Keppiä tulee liikaa, porkkanaa ei ollenkaan. Burn out puree ensimmäisenä juuri erityisopetukseen, ja näin ollen onkin tulevaisuudessa mietittävä tietynlaisen sapattivuoden pito-oikeuden saamista opetuslalle yleensä ja erityisopetukseen erikseen. Se koituisi varmasti ennen pitkää suureksi siunaukseksi koko opetuslalle.

Arvostelustani huolimatta, arvoisa puhemies, kiitän opetusministeriä selonteosta. Tästä on hyvä jatkaa. Kun sivistysvaliokunta saa käsiinsä tämän laajan teoksen, toivon, että se paneutuu siihen kiireettä. Tämä on koulujärjestelmämme kehittämisen etu.

Ed. Hilpelä merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Vastamäki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Lamminen käytti hyvän puheenvuoron mielenterveysongelmien puolesta. Ongelmana on eräs asia:

kasvatusneuvolat ovat sosiaalitoimen alaisia. Usein käy niin, että nämä nuoret eivät ole päässeet missään vaiheessa tekemisiin lastenpsykiatriaa tai nuorisopsykiatriaa ymmärtävän henkilön kanssa. Tällä peräänkuuluttaisin myös koulutoimen ja sosiaalitoimen sekä terveydenhuollon yhteistyötä nimenomaan niin, että nuorisopsykiatrialla päästäisiin riittävän ajoissa auttamaan mielenterveysongelmista kärsiviä nuoria.

Ed. Hacklin: Arvoisa puhemies! Kokonaisvaltaista keskustelua koulutuspolitiikasta ei juuri viime vuosina ole käyty. Erilaisista yksityiskohdista on kyllä vaihdettu mielipiteitä lakiuudistusten yhteydessä. Erityisesti on keskusteltu ammatillisesta koulutuksesta ja aikuiskoulutuksesta, kun niiden kehittäminen on viimeksi ollut ajankohtaista. Selonteko toivottavasti kirvoittaa kokonaisvaltaisen ja tulevaisuuteen suuntautuvan keskustelun koulutuspolitiikasta.

Selkeästi voidaan nähdä, että 1970-luku oli peruskoulu-uudistuksen vuosikymmenen, 80-luku ammatillisen koulutuksen vuosikymmenen ja 90-luvulla aikuiskoulutus on päällimmäisenä ajatuksissa. Kun vuosi 2000 häämöttää jo lähellä, on todella aiheellista tutkailla koulutusjärjestelmäämme ja yrittää ennakoida tulevaisuutta. Ajastaan jäljessä olevassa koulutuksessa aikaa ja voimavaroja menee hukkaan sekä oppilailta että opettajilta. Aina ei riitä edes ajan tasalla oleva koulutus, vaan hyvään koulutukseen on aina sisällyttävä myös tulevaisuuden mahdollisuuksia.

Suomen yhdeksänvuotinen koko ikäluokkaa koskeva peruskoulu on rakenteeltaan ja perusteiltaan onnistunut, niin kuin täällä on moneen otteeseen todettu. Oma toteamukseksi perustuu omiin kokemuksiini opettajana kaikilla asteilla, ala-asteesta lukioon, mutta myös siihen, mitä maailmalla on saanut nähdä koulutuksen suhteen. Me menestymme kyllä koulutusvertailussa. Erityisiä vahvuuksia ovat peruskoulutuksen tasa-arvoisuus, hyvä kouluverkko ja myös hyvät ulkoiset olosuhteet, mitä tulee rakennuksiin ja välineisiin.

Mutta mikään ei pysy hyvänä itsestään. Ulkoisista resursseista on pidettävä jatkuvasti huolta, mutta ennen kaikkea on huolta pidettävä koulutuksen, opetuksen, sisällöstä. Peruskoulun on nyt todella aika uudistaa

sisäisesti. Tämänkin uudistus on tehtävä, se ei tule itsestään.

Aika vähän on annettu sisältöä sille, mitä sisäinen uudistaminen tarkoittaa. Itse en tarkoita sisäisellä uudistamisella ainakaan tietojen määrän lisäämistä opettamisessa, peruskoulun sisällöissä, vaan nimenomaan valikoimista, sellaisen opettamista, mikä on oleellista tulevaisuudessa. En myöskään tarkoita, että tarvittaisiin jokin uusi, ihmeitä tekevä pedagogiikka peruskoulun sisään välttämättä. Sellaisia voidaan tietysti käyttää, mutta ei välttämättä.

Se mitä tarkoitan, on sisältöjen tärkeysjärjestys, kokonaisvaltaisuus, irti pääseminen sirpaletiedon jakamisesta, ns. pänttäämisestä. Tarkoitan myös koulun sisäisen työskentelyn ja ilmapiiirin uudistamista, oppimistapojen uudistamista ja asenteiden muutosta. Haluan korostaa, että jokaisella peruskoululla on jo nyt täydet mahdollisuudet muutokseen ja kehittämiseen, jos sitä halutaan. Ja minusta pitäisi haluta.

Enemmän kuin erillisiä vaihtoehtokouluja haluaisin pohtia sitä, miten voitaisiin löytää vaikkapa niitä kuuluisia porkkanoita, jotka sysäisivät liikkeelle peruskoulun kehittämisen sisäisesti, sen uudistumisen. Aloittaa voitaisiin vaikkapa poistamalla byrokratian muodostamia muutosesteitä, joita kunnissakin myös koulujen suhteen aika paljon on.

Kaikissa viime vuosikymmenten koulu-uudistuksissa opettajankoulutuksen uudistaminen on tullut viimeisenä. Näin siitä huolimatta, että koulu-uudistusten sisäinen onnistuminen vaatii eniten juuri opettajilta. Tämän vuosikymmenen alussa on kysyttävä, käykö näin myös aikuiskoulutuksen suhteen, kun aikuiskouluttajista ei juurikaan tässä keskustelussa ole puhuttu. Lyhyet maininnat aikuiskouluttajien määrän lisäämisestä ja heidän koulutuksestaan kyllä löytyvät selonteosta, mutta koulutuksen sisällöstä ei niinkään puhuta.

Jotta peruskoulun tai muun koulun, opiston, korkeakoulun opetus voisi olla ajan tasalla tai jopa askeleen edellä, opettajista on huolehdittava. Perusvaatimus on tietysti, että pätevää opettajavoimaa on tarpeeksi. Nykyinen peruskoulun opettajapula ei ole meille kunniaksi. Mutta opettajien on myös jaksettava muutosten keskellä. Silloin on oleellista, millaisen peruskoulutuksen he ovat saaneet, millaista laadultaan on jatko-

ja täydennyskoulutus, miten suhtaudutaan pyrkimyksiin sapattivapaan järjestämisestä jne. Pidän myös tärkeänä kaikkien opettajien yhteyksiä työelämään. Sen tuntemus on tärkeää muillekin kuin ammatillisten koulujen opettajille.

Tässä keskustelussa ainakin ed. Timo Roos on jo todennut, mitenkä peruskoulun luokanopettajien koulutus on aika lailla pitkä. Voin yhtyä hänen mielipiteeseensä. Omasta puolestani toteaisin lisäksi, että opettajankoulutuksessa tiedollinen puoli on nähdäkseni aika lailla vahva. Sen sijaan uusia asioita voisivat opettajankoulutuksessa olla työyhteisön kehittämistaidot, nykyaikaiset johtamistaidot, innovaatiotaidot oman työn suhteen ja kansainvälisen näkökulman omaksuminen. Näin voitaisiin saada merkittäviä avauksia opettajankoulutuksessa.

Olen voinut tutustua isoon peruskoulun ala-asteeseen, 400 oppilasta. Tämän ala-asteen rehtorilla oli opettajankoulutuksen lisäksi yliopistollinen kahden vuoden kehittämiskonsultin koulutus. Tämä näkyi koulun työn uudelleen ajattelussa, suunnittelussa, työyhteisön ilmapiiirissä. Oli selkeästi oivallettu koulun tärkein asia, oppinen ja oppimisen edistäminen, ei siis opettaminen tai suorat rivit tai kellojen soitto sekunnin tarkkuudella. Teema oli oppia ja illoita. Tässä koulussa se oppimisen ilo näkyi ja kaiken lisäksi hyvässä järjestyksessä.

Opettajien, koulunjohtajien ja rehtoreiden koulutuksen laatu, monipuolinen jatko- ja täydennyskoulutus ovat eräs oleellinen avain koulutuksen kehittämisessä.

Tässä yhteydessä erityisesti haluan painottaa ajankohtaista aikuiskouluttajien koulutusta. Kuulin mielenkiintoisen analyysin siitä, miten taustaltaan erilaisia aikuiskouluttajan oppilaat, opiskelijat, voivat olla: Viisikymppisiä ns. tehtaanlapsia, joilla ei juuri lapsuudessaan ja nuoruudessaan ole ollut valinnanmahdollisuuksia. Oppilaana voi olla ns. tv-ajan lapsia, kansakoulupohjaisia, mutta niitä, joilla kuitenkin on jo ollut enemmän taloudellisia mahdollisuuksia kuin aikaisemmalla sukupolvella. Mutta aikuiskouluttajan oppilaana voi nuoremassa päässä olla jo ns. mikrolapsia, mikronuoria, joiden maailma ja mahdollisuudet lapsuudessa ja nuoruudessa ovat olleet aivan toiset kuin edellisten. Aikuisopettajalta kysytään melko lailla tai-toja, että hän pystyy näin heterogeenista

opiskelijajoukkoa opettamaan. Siksi kysynkin, miten huolehditaan aikuisopettajan valmiuksista. Pidän tätä kysymystä tulevaisuudelle elintärkeänä nyt, kun on aikuiskoulutuksen kehittämisen h-hetki.

Arvoisa puhemies! Nuorisokoulu ja ammattikorkeakoulu ovat uusimmat termit koulutuskeskustelussa ja myös -suunnittelussa. Niin sanottua nuorisokoulua pelätään mielestäni turhaan. Kun tulevaisuus vaatii entistä laaja-alaisempaa ja erilaisia jatkokoulutusmahdollisuuksia tarjoavaa koulutusta, on mielestäni selvää tarvetta lähentää lukio-koulutusta ja ammatillista koulutusta. Hyvä yleissivistys ja siihen liittyen hyvä ammattitaito yhdessä ovat tulevaisuudessa pistämätön yhdistelmä. Tulevat nuorisokoulukokeilut näyttävät tietä. Asenteellinen vastarinta tai pelko nuorisokoulua kohtaan on tässä vaiheessa mielestäni turhaa.

Ammattikorkeakoulu tuntuu olevan nuorisokoulua kiinnostavampi kokeilukohde. Erityisesti tekniset alat ja ne maantieteelliset alueet, joilla ei ole tiedekorkeakoulua, ovat olleet kiinnostuneita. Tässä yhteydessä haluan tuoda julkii erään aspektin, josta ei ammattikorkeakoulujen yhteydessä ole paljonkaan keskusteltu.

Nimittäin monille palvelualoille on perustettu opistoasteet vasta 1980-luvulla. Nämä naisvaltaiset alat ovat jäämässä varjoon ammattikorkeakoulukeskustelussa, jota tekniset alat johtavat. Haluan tuoda esille tässä yhteydessä keskisuomalaisen, Jyväskylän seudulta olevan esityksen palvelualojen ammattikorkeakoulusta, jonka muodostamisessa ovat mukana mm. sosiaaliala, kaupallinen ala, hotelli- ja ravintola-ala ja parturi-kampaamoala, kaikki opistoasteisia. Kun kokeiluja myönnetään, toivoisi myös palvelualojen pääsevän mukaan näihin kokeiluihin. Näillä palvelualojen ammattikorkeakouluilla voisi olla myönteistä vaikutusta myös siihen, että ammatillisen koulutuksen jyrkkä sukupuolen mukainen jakaantuminen lientyisi ja ammatti valittaisiin yhä enemmän taipumusten ja mieltymysten mukaan eikä niinkään sukupuolen.

Herra puhemies! Meille vanhamuotoisen koulutusjärjestelmän kasvateille tulevaisuuden koulutus ja sen suunnittelu on haaste. Meillä on vankka perinteinen koulutusmyönteisyys, josta on hyvä ponnistaa tulevaisuuteen suuntautuvaan koulutukseen. Jatkuva

muutos on pysyvää. Koulu, koulutus ei voi pysyä muuttumattomana.

Ed. Saastamoinen: Herra puhemies! Tämä kouluasia kuuluu niihin asioihin, joissa me melkein kaikki olemme asiantuntijoita, ihan niin kuin esimerkiksi lasten kasvatuksessakin.

Eduskunnalle annetun hallituksen koulutuspoliittisen selonteon keskeisiksi nousevat asiakokonaisuudet ovat mielestäni aikuiskoulutus, jatkuva koulutus ja kansainvälistyminen.

Maamme koulukeskustelussa on jo kymmenkunta vuotta puhuttu jatkuvan koulutuksen periaatteesta. Nyt jos koskaan se on ajankohtainen. Koskenniemiäinen ajatus ”enköhän hautaan asti mä koululainen lie” muuttuu runosta todellisuudeksi viimeistään ensi vuosituhanalla. Työelämän muuttuvat vaatimukset edellyttävät koko elämän aikaisista uusiin menetelmiin ja teknologiaan tutustumista. Elinkeinoelämän rakennemuutos vaatii uusien ammattien opettelemista, kansainvälistyminen uusien kielten taitoja.

70-luvulla tässä maassa toteutettiin kouluuudistus, siirryttiin peruskouluun, joka kaiken kaikkiaan on verrattain hyvä järjestelmä. Mutta ensi vuosituhanalle tarvitaan uudenlaista valinnaisuuden lisäämistä, erityisopetuksen laajentamista myös ottamalla lahjakkuudet huomioon, joustavuutta, kokeilumahdollisuuksia. Suomalainen koulujärjestelmä on toiminut hyvin, mutta nyt ollaan uusien haasteiden edessä, ja tuo punamullan aikainen yhteen putkeen puristettu ja ylhäältä ohjattu koulujärjestelmä on aikansa elänyt.

Uutena asiana nyt käsiteltävänä olevassa selonteossa esitetään oppivelvollisuusiän alentamista. Nykyajan koulutulokas on useassa tapauksessa varmasti kehittyneempi kuin koulutulokas 20—40 vuotta sitten. Yksilöllisille eroille pitää kuitenkin edelleenkin suoda tilaa. Keskustelin aivan äskettäin erään äidin kanssa, joka oli päättänyt lähettää vuoden viimeisinä päivinä syntyneen seitsenvuotiaansa kouluun vasta ensi syksynä. Tämä on valinnaisuutta, johon meidän on pyrittävä. Joku on koulukypsä kuusivuotiaana, joku viisivuotiaana, joku seitsemäntä kahdeksanvuotiaana.

Selonteossa painotetaan peruskoulun kehittämistä kiinnittämällä huomiota koulun

sisäiseen uudistamiseen. Puhutaan oppilas-keskeisistä opetusmenetelmistä, tähdenne-tään sitä, että oppilaiden erilaiset kyvyt tulee ottaa huomioon. Peruskoulun yläasteen valinnaisuuden lisäämistä painotetaan. Mielest-äni on kuitenkin tarkkaan valvottava, että tämä valinnaisuuden lisääminen todella to-teutuu, sillä on syytä pelätä, että asiasta muodostuu vain periaatelausuma.

Maanantaina kerrottiin Kuopiossa, että Hatsalan yläaste ja ammattikoulu toteuttavat uuden kokeilun peruskoulun kymppiluokka-laisten opetuksessa. Teknisen ja tekstiilityön opetukseen kytketyn uuden oppiaineen tek-nologian tarkoituksena on teoreettisten ja käytännön opintojen yhdistäminen. Käytän-nössä yhteistyökokeilu merkitsee siis sitä, että Hatsalan yläasteen kymppiluokkalaisille ensi lukuvuodesta alkaen peruskouluopinto-jen lisäksi opetetaan kolmen viikon opinto-jaksoja Pohjois-Savon ammattioppilaitoksessa. Asia kuulostaa hienolta ja komealta. Tämähän on juuri sitä koulumuotojen raja-aitojen madaltamista, mihin pyrimme.

Mutta alkuperäisenä tarkoituksena oli kui-tenkin tarjota kolme uutta valinnaisainetta peruskoulun kahdeksannelle ja yhdeksännel-le luokalle. Aineet olisivat olleet matematiikka, fysiikka ja teknologia. Opetusministeriös-tä ei saatu lupaa varsinaiselle kokeilulle. Näin ollen kokeilu päätettiin toteuttaa rajoi-tetusti. Koulujen sisäinen ns. teknologiapro-jekti pääsee siis jotenkuten alkuun.

Kuvatun tapainen koulun ja opettajien omien ideoiden rajoittaminen ja tyypistäminen on valitettavan tyypillistä nykyiselle koulu-järjestelmälle. Ed. Törnqvist kertoi eilen, että Lieksassa ei saatu lupaa kauppaopiston ja lukion yhteistoimintakokeilulle. Kun nyt se-lonteossa useaan otteeseen puhutaan valin-naismahdollisuuksien lisäämisestä, toivoisi, että tulevaisuuden koulun kehittämissuun-nitelmat eivät kariutuisi moiseen ylhäältäpäin tapahtuvaan ohjaukseen.

Erilaisten vaihtoehtokoulujen olemassaol-oa pidän sinänsä hyvänä, mutta minusta niitä pitäisi kehittää kansalliselta pohjalta. Luulisi, että meillä omasta takaa on kasva-tuksen asiantuntijoita, jotka pystyvät luo-maan muitakin malleja kuin vuosisadan vaihteessa eläneen sveitsiläisen, itämaisesta uskontofilosofiasta innostuneen mystikon Rudolf Steinerin malli.

Herra puhemies! Toivon, että olen vääräs-

sä, mutta minä näen siinä nuorisokouluku-vitelmassa, jota ministeri Taxell on viime vuodesta asti esitellyt, yhteen pakettiin sul-lotun, latistetun nuorisoasteen koulun. Mi-nisteri on mielestäni aivan selvästi sanonut tai ainakin olen ymmärtänyt hänen tarkoit-tavan yhtä yhtenäistä koulutyyppiä.

Nuorisoasteen koulutuksessa on kehitettävä sekä ammatillista että lukiokoulua. Raja-aitoja on ilman muuta madallettava. Molem-pia on kuitenkin kehitettävä niiden omista lähtökohdista. Lukio tähtää korkeakoulu-pintoihin. Ammatillisen opetuksen ensisijai-sena tarkoituksena on hyvän ammattitaidon saavuttaminen.

Suomessa liian vähälle huomiolle jäänyttä oppisopimuskoulutusta on mielestäni myös kehitettävä. Nimenmuutoksiin en tässä niin kuin monessa muussakaan oikein usko. Ni-menmuutos on yleensä vain etiketin vaihta-mista. Muutoksen pitäisi olla sisällöllistä.

Selonteossa esitellään myös eräitä erillisiä kehittämisohjelmia, jotka kattavat kaikki koulutustasot. Näistä tärkeimpinä selonteos-sa mainitaan kahdeksan. Kaikkiin en suin-kaan aio puuttua, mutta ensimmäisenä mai-nitaan taidekasvatus.

Taidekasvatus on mielestäni saanut koko selonteossa liian vähän tilaa. Taidekasvatuk-sen osalta on tulevaisuudessa entistä enem-män kiinnitettävä huomiota opettajankoulu-tukseen. Tämä tuli esille myös toissailtaisessa Forum artis -tapaamisessa, jossa taidejärjes-töjen edustajat ja kansanedustajat pari ker-taa vuodessa keskustelevat kulttuurin ajan-kohtaisista kysymyksistä.

Ilolla panin merkille, että selonteon mu-kaan mm. tanssipedagogien koulutusta aio-taan lisätä. Toivon tietysti, että Kuopiossa kokeiluna liikkeelle lähtenyt tanssinopetta-jien koulutus saa jatkoa.

Peruskoulun taidekasvatuksen osalta pi-dän tärkeänä myös sitä, että yläasteen mu-siikki — kuvaamataito vaihtoehtoisuudesta ja siis vastakkainasettelusta päästäisiin joten-kin eroon.

Kielten opetuksen osalta totean taas ker-ran, että peruskoulu on onnistunut kielen opetuksessa kohtuullisen hyvin. Onnistumista on auttanut televisio mielestäni muidenkin kuin englannin kielen osalta.

Selonteossa mainitaan Euroopan ulkopuo-listen kielten ja Euroopan kansallisten kielten ja kulttuurien opetusohjelma. Toivottavasti

tämä sisältää edes rippeet klassisten kielten opetuksesta. Toivon hartaasti, että opetusministeriössä ymmärretään tukea niitä kouluja ja kuntia, joissa vielä on peruskoulun ja lukion latinan opetusta. Kokemuksesta tiedän, että peruskoululatina on sinällään oivallista eurooppalaisen kulttuurihistorian opetusta ja antaa selvästi virikkeitä muuhun kielten opetukseen. Herra puhemies! Viimeksi sanomani lauseen ihan asiakseni tänään tarkistin todelliselta asiantuntijalta.

Olen samaa mieltä niiden edustajien kanssa, jotka ovat pitäneet selonteon puutteena sitä, että kasvatuksen arvomaailmatavoitteisiin ei ole kiinnitetty huomiota. Se on kenties vaikeaa, kun sataan sivuun pitää saada mahtumaan koko tulevaisuuden koulu. Jos ajatellaan, että hallitus on esitellyt raamit tai piirustukset, kansanedustajilla on mahdollisuus arvopainotuksillaan täyttää tai värittää ne.

Mainitussa tiistai-iltaisessa Forum artistitilaisuudessa esiteltiin kouluhallituksen Koulu kulttuurikeskukseksi -projekti. Mallissa oli paljolti sitä henkeä, jota selonteosta mielestäni puuttuu. Painotettiin luovuutta, työn iloa, opettajien, oppilaiden ja kotien yhteistyötä. Projektin tavoitteena on tukea koulua kulttuuriympäristönä, jossa tuetaan oppilaiden kasvua kansallista kulttuuria arvostaviksi ja kansallisia arvoja pohtiviksi sekä samalla kansainvälisyyteen pystyviksi kansalaisiksi.

Omalta osaltani lisäisin näihin vielä nuo vanhat: koti, uskonto ja isänmaa. Mutta minusta on tärkeätä muistaa, että uskontoja, niin kuin arvoja yleensä, voi olla moniakkin. Arvoihin liittyvät seikat eivät ole lainsäädännöllä määritettävissä. Lainsäätäjän tehtävänä on huolehtia siitä, että luodaan edellytykset ed. Pietikäisen mainitsemalle sivistyksen suuralle tulemiselle, luodaan edellytykset, joissa vapaa, innostava, yksilöllinen kouluilmapiiri voi elää, kasvaa, kukoistaa.

Ministeri Kasurinen: Arvoisa puhemies! Olen mielenkiinnolla odottanut, milloin taidekasvatus nousee keskustelun aiheeksi, ja kiitän kansanedustaja Saastamoista siitä, että tämä nousi esille. Minä kuitenkin haluan korostaa, että kun ajatellaan koulutuspoliittista selontekoa ja sen perusteellisuutta, on mahdoton kaikkia kehittämisohjelmia kirjata tänne kovin yksityiskohtaisesti. Pidän kuitenkin tärkeänä sitä, että sivulla 49 on ihan oma kohtansa otettu nimenomaan taidekasvatuksen ja viestintäkulttuurikoulutuksen tulevaisuuden esittelyyn.

On tärkeää, että eduskunnassa kiinnitetään tähän huomiota, ja kun tiedän, että asia menee sivistysvaliokunnan käsittelyyn, uskon, että valiokunnassa on nimenomaan mahdollisuus käydä yksityiskohtaisemmin läpi myös tältä osin niitä kehittämissuunnitelmia, joita opetusministeriössä on taidekasvatukseen osalta jo olemassa. Uskon, että juuri huomion kiinnittäminen tähän kysymykseen on myös tulevaisuuden koulujärjestelmän kannalta erittäin olennainen ja keskeinen asia ja nimenomaan ihmisen kasvun kannalta tulevaisuuden yhteiskunnan ihmiseksi; siinä tarvitaan erittäin monessa mielessä ihmisen luovaa taitoa suhtautua elämäntilanteisiin.

Puhemies: Täysistunto keskeytetään ja sitä jatketaan kello 20. Kyselytunti alkaa kello 17.

Täysistunto keskeytetään kello 16.53.
